

Monitoring van ondernemerschap in de 40 aandachtswijken

Ondernemers- en bedrijvigheidsquote:
meting 2007 en 2009

drs. P. Gibcus
drs. D. Snel
drs. W.H.J. Verhoeven

Zoetermeer, oktober 2009

Dit onderzoek is gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM bv. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM bv. EIM bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with EIM bv. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of EIM bv. EIM bv does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Ondernemerschap in de aandachtswijken	7
2.1	Ondernemersquote	7
2.2	Bedrijvigheidsquote	8
2.3	Conclusie	9
3	Ondernemerschap per aandachtswijk	11
3.1	Alkmaar – Overdie	11
3.2	Amersfoort – De Kruiskamp	11
3.3	Amsterdam – Amsterdam-Noord	12
3.4	Amsterdam – Amsterdam-Oost	13
3.5	Amsterdam – Bijlmer	14
3.6	Amsterdam – Bos en Lommer	14
3.7	Amsterdam – Nieuw West	15
3.8	Arnhem – Het Arnhemse Broek	16
3.9	Arnhem – Klarendal	16
3.10	Arnhem – Malburgen/Immerloo	17
3.11	Arnhem – Presikhaaf	18
3.12	Deventer – Rivierenwijk	19
3.13	Dordrecht – Wielwijk/Crabbehof	19
3.14	Eindhoven – Bennekel	20
3.15	Eindhoven – Doornakkers	21
3.16	Eindhoven – Woensel West	21
3.17	Enschede – Mekkelholt/Deppenbroek	22
3.18	Groningen – De Hoogte	23
3.19	Groningen – Korrewegwijk	23
3.20	Heerlen - Meezenbroek	24
3.21	Leeuwarden – Heechterp/Schieringen	25
3.22	Maastricht – Maastricht Noordoost	25
3.23	Nijmegen – Hatert	26
3.24	Rotterdam - Bergpolder	27
3.25	Rotterdam – Oud Zuid	28
3.26	Rotterdam - Overschie	28
3.27	Rotterdam – Rotterdam Noord	29
3.28	Rotterdam – Rotterdam West	30
3.29	Rotterdam - Vreewijk	30
3.30	Rotterdam – Zuidelijke Tuinsteden	31
3.31	Schiedam - Nieuwland	32
3.32	Den Haag – Den Haag Zuidwest	32
3.33	Den Haag – Schilderswijk	33
3.34	Den Haag – Stationsbuurt	34
3.35	Den Haag – Transvaal	34
3.36	Utrecht – Kanaleneiland	35
3.37	Utrecht – Ondiep	36
3.38	Utrecht – Overvecht	36
3.39	Utrecht – Zuilen Oost	37
3.40	Zaanstad – Poelenburg	38
3.41	Conclusie	38

4	Conclusies	41
---	------------	----

Bijlagen

I	Definities	43
II	Afbakening van de 40 aandachtswijken	45
III	Methodologie	47
IV	Tabellen per wijk	51

1 Inleiding

Achtergrond

Het regeerakkoord van het kabinet Balkenende IV heeft als motto 'Samen leven, samen wonen'. Voor een belangrijk deel speelt dit zich af in de wijken. Tijdens de eerste 100 dagen van het kabinet is het oor dan ook te luister gelegd in de samenleving. In diverse wijken in Nederland blijft de kwaliteit van de leefomgeving achter bij andere wijken in dezelfde stad. Problemen als schooluitval, een verloederde en eenzijdige woon- en leefomgeving met weinig mogelijkheden voor sociale contacten, criminaliteit en gevoelens van onveiligheid en (hoge) jeugdwerkloosheid doen zich voor. De problemen staan niet op zichzelf, maar de problematiek is vooral gelegen in de cumulatie van deze problemen.¹

Aan het begin van zijn periode is het kabinet Balkenende IV begonnen met een aanpak van wijken die te ver achterop dreigen te raken. Toenmalig minister Vongelaar heeft daarvoor 40 wijken in 18 steden geselecteerd. In deze wijken worden tijdens deze kabinetsperiode extra investeringen gedaan gezien de stapeling van sociaal, fysiek en economische problemen die zich daar voordoen. In deze wijken wil het kabinet het tij keren zodat het in acht tot tien jaar weer wijken zijn waar mensen kansen hebben en waar het weer prettig is om te wonen. Doel van de wijkeraanpak is dat we in 2015-2017 een afname zien van de achterstand van de 40 aandachtswijken ten opzichte van het gemiddelde van de stad.

Het kabinet investeert in de wijk economie.² Daarmee wil het kabinet het vestigingsklimaat voor bedrijven in de wijken verbeteren en het ondernemerschap stimuleren met als doel dat zij zorgen voor nieuwe werkgelegenheid en economische groei, solidariteit tussen wijkbewoners en nieuwe toekomstperspectieven. Bedrijven stimuleren de leefbaarheid van een wijk door investeringen in panden, voorzieningen en omgeving. Bij de stimulering van de wijk economie staan veiligheid en microfinanciering hoog genoteerd. Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling in de wijken, zij het op hoofdlijnen, wil het ministerie van Economische Zaken meten hoe het ondernemerschap er in de 40 wijken voorstaat.

EIM heeft in 2007, aan het begin van het kabinet Balkenende IV, een studie uitgevoerd naar ondernemerschap in de 40 aandachtswijken.³ Het Ministerie van Economische Zaken heeft EIM gevraagd (in samenwerking met de Kamer van Koophandel Nederland) wederom een meting uit te voeren over de situatie begin 2007 (start kabinet Balkenende IV) en de situatie begin 2009. De gehanteerde methodiek is te herhalen voor toekomstige jaren.

¹ Ministerie van VROM (2007), *Actieplan Krachtwijken: Van aandachtswijk naar krachtwijk*, Den Haag.

² Ministerie van Economische Zaken en Ministerie van VROM (2008), *Kamerbrief wijk economie*, Den Haag.

³ Het betreft hier de EIM-studie *De ontwikkeling van (nieuw) ondernemerschap in 40 aandachtswijken* (juni 2007).

Doel

Het doel van deze studie is om te kijken hoe ondernemend de 40 aandachtswijken zijn. Daarbij wordt ook gekeken naar hoe deze uitkomst zich verhoudt tot de 18 steden waarin de aandachtswijken liggen en Nederland als totaliteit.

Om de ondernemendheid te monitoren wordt de ondernemersquote ingezet. De ondernemersquote is gedefinieerd als het aantal ondernemers als percentage van de potentiële beroepsbevolking¹ (het aantal inwoners in de leeftijd van 15 tot 65 jaar). Tevens wordt de bedrijvigheidsquote ingezet ofwel het aantal vestigingen als percentage van de bevolking (het aantal inwoners). De peildata zijn 1 januari 2007 en 1 januari 2009. Daarmee is deze studie beperkter van opzet dan die uit 2007 waarin niet alleen naar de ondernemersquote is gekeken, maar ook naar de etnische achtergrond, de sectoren en naar starters, uitgesplitst naar etnische achtergrond en sector. In deze studie gaat het sec om de actuele ondernemersquote en bedrijvigheidsquote, dan wel een benadering daarvan.

Om te bezien of ondernemerschap naar het gemiddelde van de betreffende 18 steden en het landelijke cijfer groeit, is niet alleen gekeken naar de 40 aandachtswijken, maar ook naar de 18 steden, waarin de wijken liggen en heel Nederland. Het betreft hier een kwantitatieve benadering van het ondernemerschap in de wijken. Het is niet bekend welke invloed het beleid heeft gehad op het ondernemerschap. Hiervoor zou gekeken moeten worden naar de kwaliteit van het ondernemerschap in de wijken en zou moeten worden nagegaan in hoeverre ondernemers zich hebben laten beïnvloeden door het beleid.

Opbouw rapport

In hoofdstuk 2 staan de ondernemers- en bedrijvigheidsquote van de 40 aandachtswijken tezamen, de 18 steden en Nederland centraal. Vervolgens kijkt hoofdstuk 3 naar de stand van ondernemerschap per wijk. De conclusies worden gepresenteerd in hoofdstuk 4. Bijlage I geeft de definities zoals gebruikt in deze rapportage. In bijlage II staat de afbakening van de 40 aandachtswijken. Bijlage III bespreekt de gehanteerde methodologie. Bijlage IV geeft de tabellen per wijk.

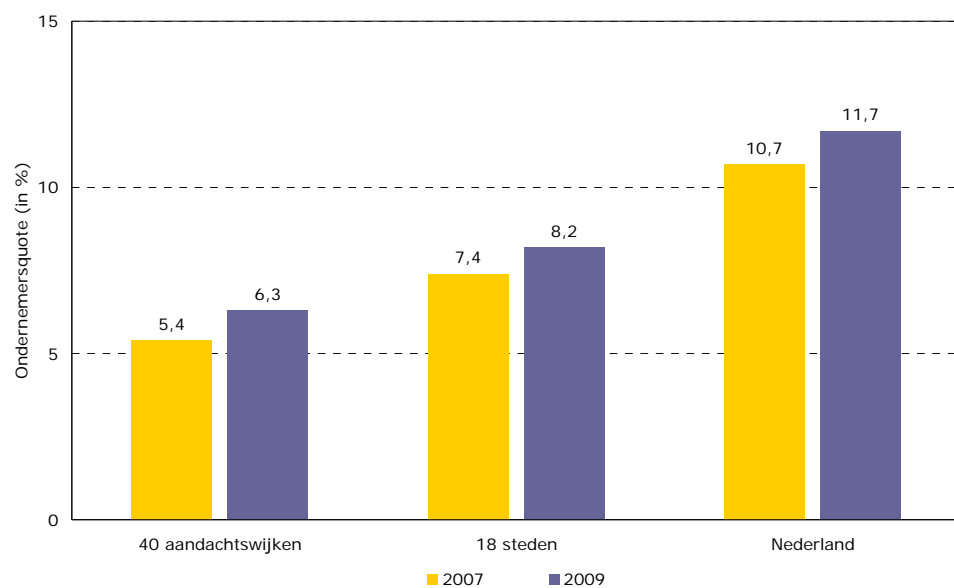
¹ Voor de Nederlandse situatie als geheel wordt ondernemerschap doorgaans gerelateerd aan de *beroepsbevolking* en niet de potentiële beroepsbevolking. Nadeel hiervan is dat het op wijkniveau niet mogelijk is met actuele gegevens te werken.

2 Ondernemerschap in de aandachtswijken

2.1 Ondernemersquote¹

De ondernemersquote in 2009 voor alle 40 aandachtswijken is 6,3% (Figuur 1). Hiermee blijft de ondernemersquote van de aandachtswijken ver achter bij de ondernemersquote van de 18 steden waarin deze aandachtswijken liggen, maar vooral die van Nederland. Ten opzichte van de situatie begin 2007 is echter wel sprake van een duidelijke inhaalslag. In 2007 was de ondernemersquote voor de 40 aandachtswijken nog 5,4%.

Figuur 1 Ondernemersquote van de 40 aandachtswijken, de 18 steden en Nederland

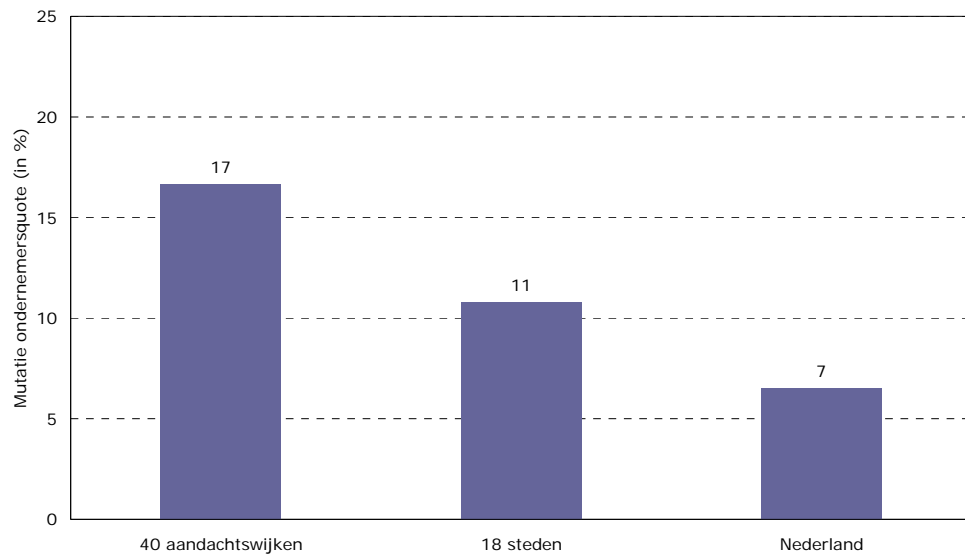

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

In de periode 2007-2009 is de ondernemersquote met 17% toegenomen. De ondernemersquote van de 18 steden nam in deze periode met 11% toe en van Nederland als geheel met 9% (zie Figuur 2). Hieruit valt af te leiden dat de 40 aandachtswijken op weg zijn de achterstand goed te maken. Het betreft hier de gewogen gemiddelde ontwikkeling. De ontwikkeling verschilt per wijk.

¹ In deze studie wordt bij de ondernemersquote het aantal ondernemers gerelateerd aan de potentiële beroepsbevolking. Doorgaans wordt deze gerelateerd aan de feitelijke beroepsbevolking. Dit laatste gegevens is echter niet voorhanden op wijkniveau. Het niveau van de ondernemersquote komt daardoor in deze rapportage ruim 1 procentpunt lager uit in vergelijking met de meeste andere rapportages.

Figuur 2 Relatieve mutatie van de ondernemersquote van de 40 aandachtswijken, de 18 steden en Nederland (%)

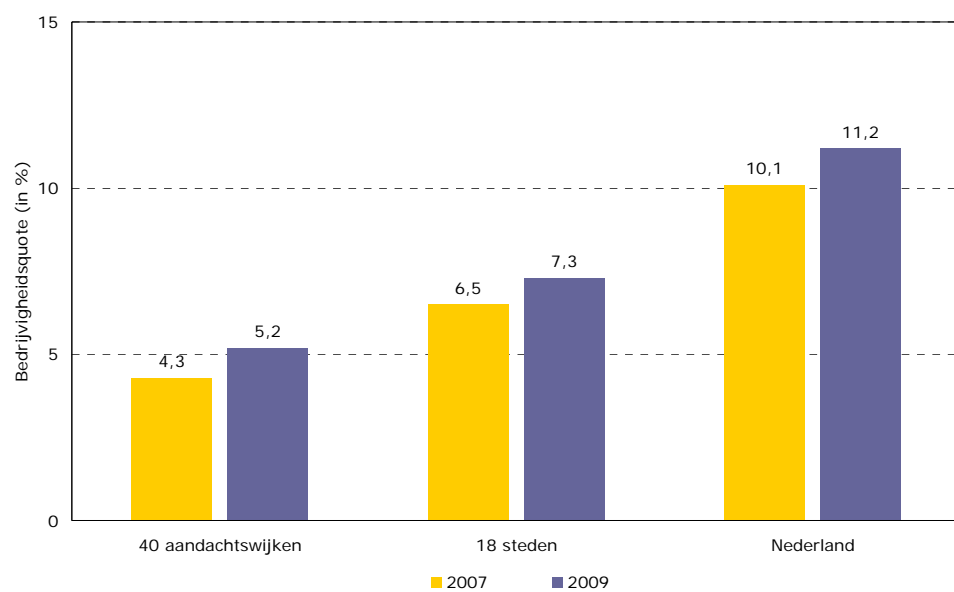

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

2.2 Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote is voor alle 40 aandachtswijken in 2009 gemiddeld 5,2% (zie Figuur 3). Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote toegenomen. Net als bij de ondernemersquote geldt voor de bedrijvigheidsquote dat deze lager is dan voor de 18 steden en Nederland.

Figuur 3 Bedrijvigheidsquote van de 40 aandachtswijken, de 18 steden en Nederland

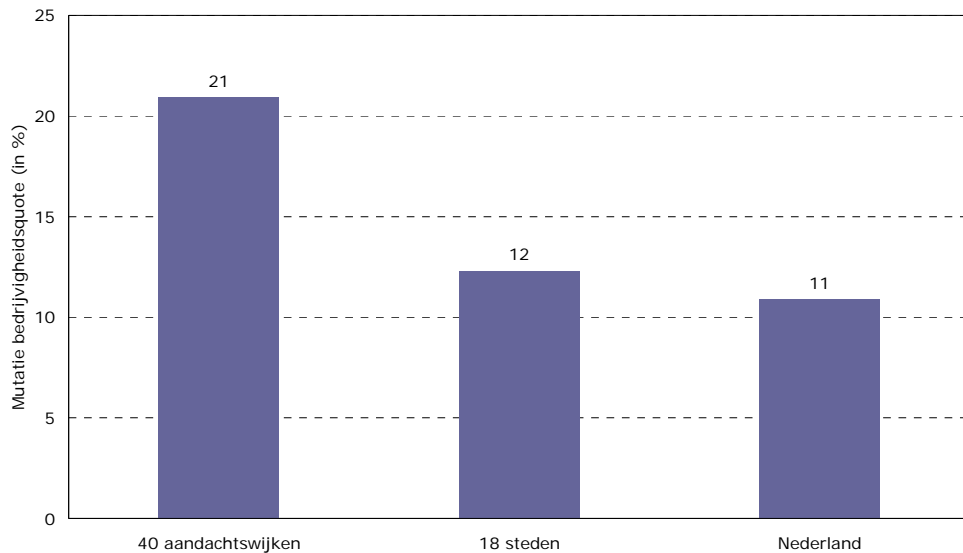

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Net als bij de ondernemersquote is ook bij de bedrijvigheidsquote de achterstand kleiner geworden (zie Figuur 4). De bedrijvigheidsquote van de 40 aandachtswijken is in de periode 2007-2009 relatief sterker toegenomen (21%) dan van de 18 steden (12%) en Nederland (11%). Het betreft ook hier weer een gewogen gemiddelde. Per wijk zijn er soms grote verschillen.

Figuur 4 Relatieve mutatie van de bedrijvigheidsquote van de 40 aandachtswijken, de 18 steden en Nederland (%)

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

2.3 Conclusie

De ondernemersquote voor alle 40 aandachtswijken in 2009 is 6,3%. De quote voor de 18 steden ligt op 8,2% en voor Nederland op 11,7%. Ten opzichte van 2007 is de ondernemersquote van de 40 aandachtswijken veel sneller toegenomen dan die van de 18 steden en Nederland als geheel. Dit betekent dat de achterstand kleiner is geworden. Eenzelfde beeld is waarneembaar bij de bedrijvigheidsquote. De bedrijvigheidsquote van de aandachtswijken is 5,2%. We kunnen op basis van deze trends echter niet zeggen of het beleid effect heeft gehad, omdat we geen inzicht hebben van bijvoorbeeld de kwaliteit en samenstelling van het ondernemerschap in de wijken en de motieven van ondernemers om zich in bepaalde wijken te vestigen.

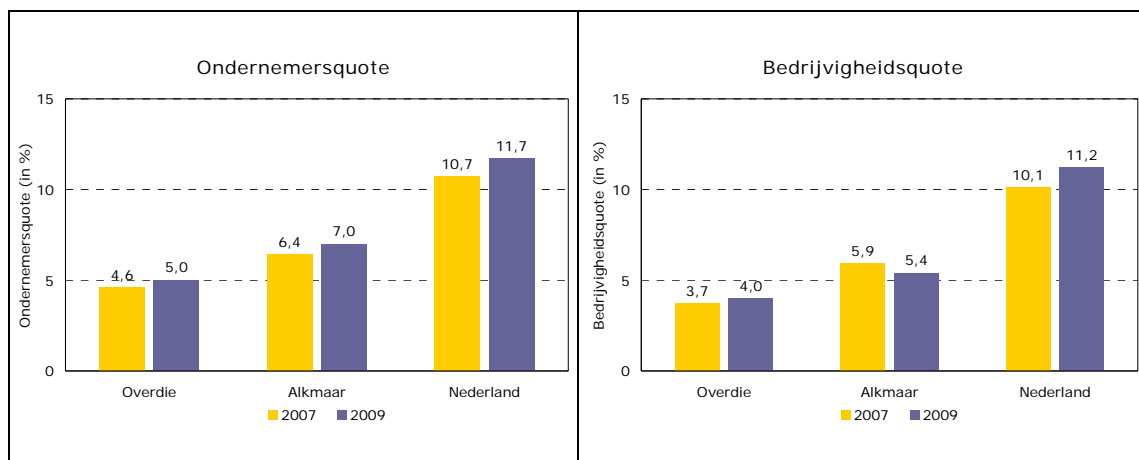
3 Ondernemerschap per aandachtswijk

3.1 Alkmaar – Overdie

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Alkmaarse wijk Overdie ligt op 5% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote toegenomen. De ondernemersquote van Overdie is lager dan gemiddeld in Alkmaar. Ook blijft de quote achter bij Nederland als geheel. Voor Overdie geldt dat de ondernemersquote relatief minder sterk is gegroeid dan van Alkmaar en Nederland. Hiermee is de achterstand van Overdie groter geworden.

Figuur 5 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Overdie, Alkmaar en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

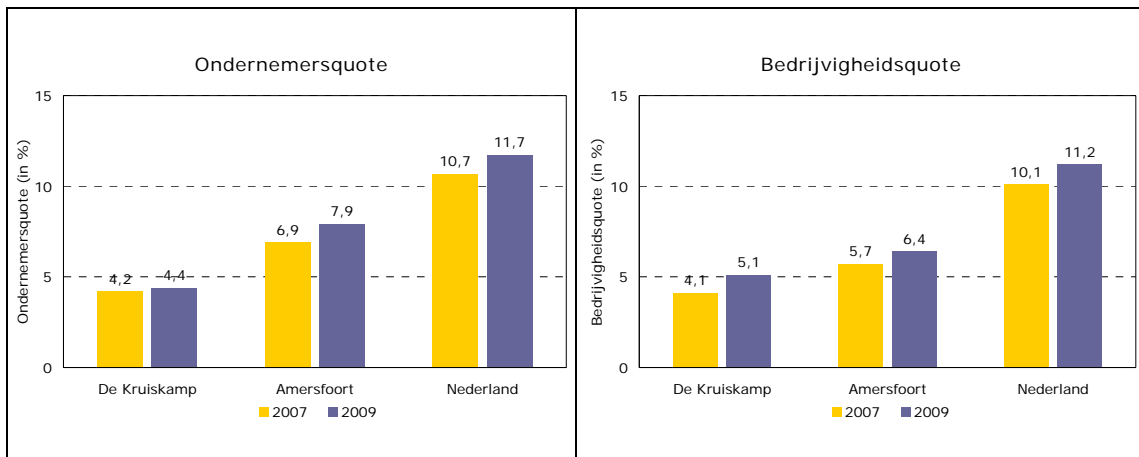
De bedrijvigheidsquote is licht toegenomen: van 3,7% in 2007 naar 4% in 2009. Net als bij de ondernemersquote loopt de bedrijvigheidsquote van Overdie achter bij Alkmaar en Nederland. Dit betekent dat in Overdie minder bedrijvigheid is. Vooral het verschil met Nederland is aan te merken als groot. Het verschil is alleen maar groter geworden. Zo nam de bedrijvigheidsquote in Nederland toe met 11% tussen 2007 en 2009. In Overdie was dit 8%.

3.2 Amersfoort – De Kruiskamp

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk De Kruiskamp in Amersfoort is 4,4%. Ten opzichte van 2007 is een lichte toename te zien met 0,2%-punt. De ondernemersquote blijft flink achter bij het gemiddelde voor heel Amersfoort en Nederland. De achterstand is in de periode 2007-2009 toegenomen. De ondernemersquote van De Kruiskamp is relatief gezien niet ingelopen op Amersfoort en Nederland en dus is de achterstand groter geworden.

Figuur 6 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote De Kruiskamp, Amersfoort en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote is in de wijk De Kruiskamp in Amersfoort in de periode 2007-2009 toegenomen van 4,1% naar 5,1%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote achter bij Amersfoort. In vergelijking met Nederland blijft de bedrijvigheidsquote in de wijk De Kruiskamp nog verder achter. Relatief gezien is de bedrijvigheidsquote van De Kruiskamp wel sterker toegenomen dan die van Amersfoort en Nederland wat gezien kan worden als teken dat de Kruiskamp bezig is met een inhaalslag.

3.3 Amsterdam – Amsterdam-Noord

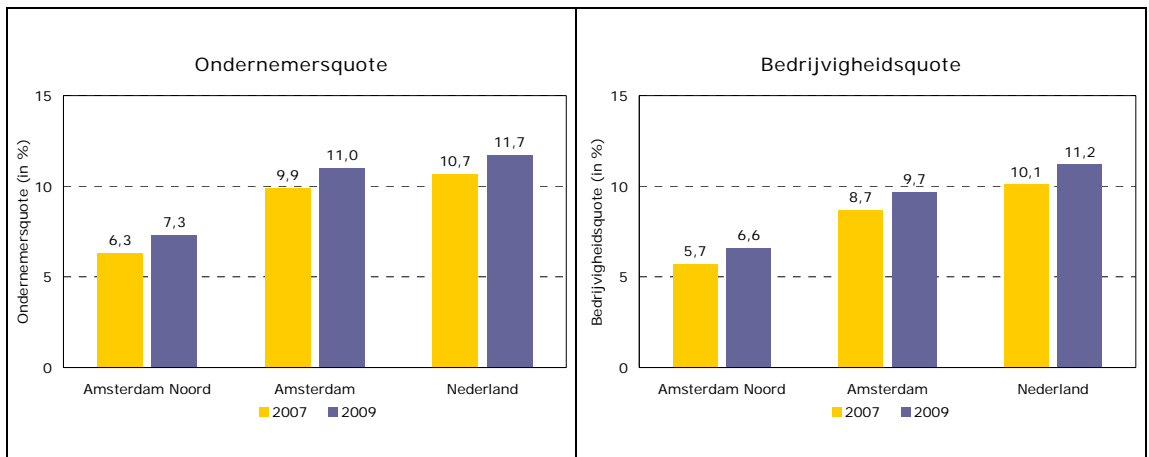
Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Amsterdamse wijk Amsterdam-Noord ligt op 7,3% in 2009. Ten opzichte van 2007 is sprake van een toename. Ondanks deze toename blijft de ondernemersquote van Amsterdam-Noord achter bij die van Amsterdam en Nederland als geheel. Wel laat Amsterdam-Noord een relatief sterkere groei zien van de ondernemersquote dan Amsterdam en Nederland waardoor iets van de achterstand is goedgehaakt.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de wijk Amsterdam-Noord is 6,6%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote achter bij Amsterdam en Nederland. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote in Amsterdam-Noord toegenomen. Ook heeft Amsterdam-Noord de achterstand van de ondernemersquote iets weten te verkleinen. De toename van de ondernemersquote voor deze wijk was tussen 2007 en 2009 16%. In Amsterdam was de stijging zo'n 12%.

Figuur 7 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Amsterdam-Noord, Amsterdam en Nederland

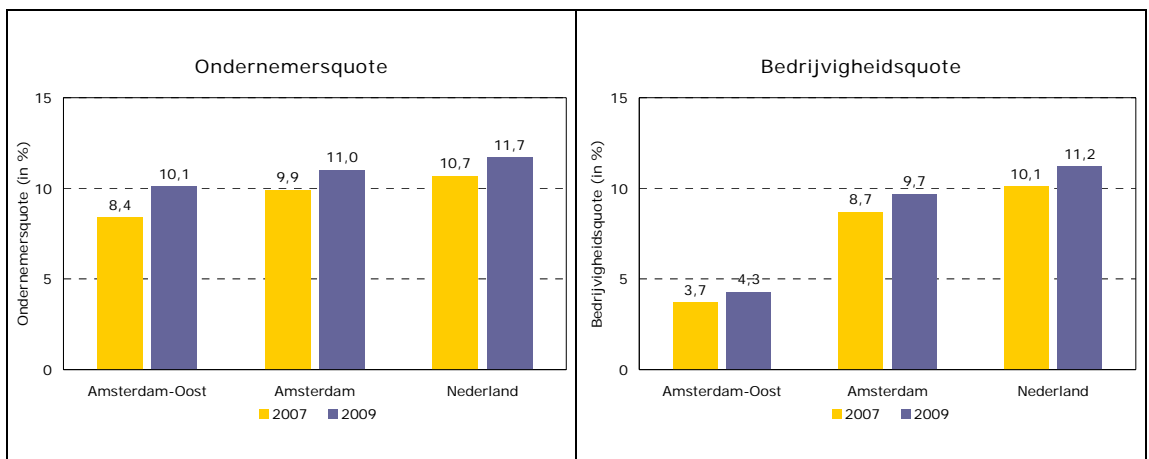
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.4 Amsterdam – Amsterdam-Oost

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Amsterdam-Oost is in de periode 2007-2009 met 1,7%-punt naar verhouding flink toegenomen tot 10,1%. Amsterdam-Oost heeft daarmee een flink deel van de achterstand op de ondernemersquote weg-gewerkt. De ondernemersquote is nog wel lager dan gemiddeld in Amsterdam en in Nederland als geheel, maar vergeleken met veel andere aandachtswijken is het verschil relatief klein.

Figuur 8 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Amsterdam-Oost, Amsterdam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

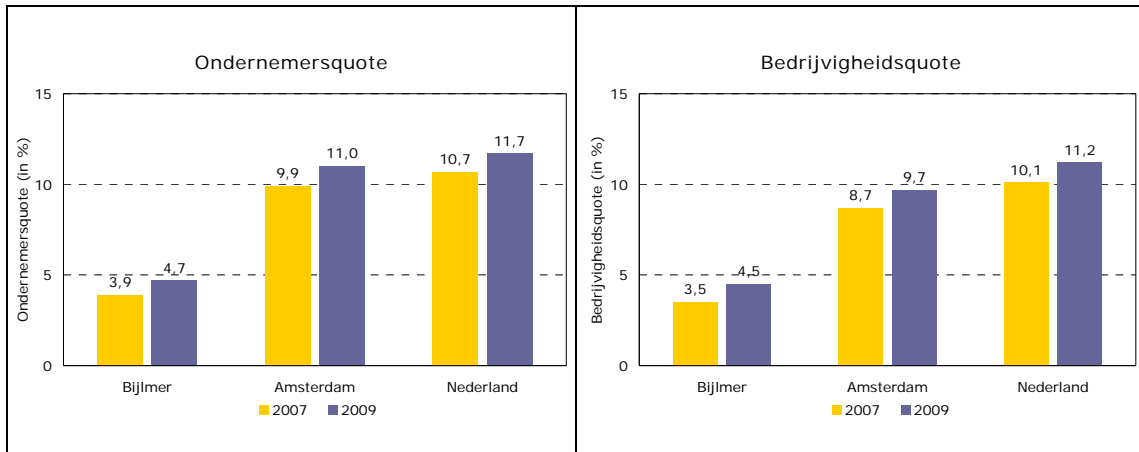
De bedrijvigheidsquote in de wijk Amsterdam-Oost is licht toegenomen: van 3,7% in 2007 naar 4,3% in 2009. De bedrijvigheidsquote van Amsterdam-Oost loopt meer achter bij Amsterdam en Nederland als geheel dan de ondernemersquote. Wel is het zo dat de bedrijvigheidsquote van Amsterdam-Oost sneller is gestegen dan van Amsterdam en Nederland.

3.5 Amsterdam – Bijlmer

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de Bijlmer in Amsterdam is 4,7%. Ten opzichte van 2007 is een toename te zien. De ondernemersquote van de Bijlmer blijft flink achter bij de quote voor heel Amsterdam en Nederland. De Bijlmer heeft in de periode 2007-2009 een deel van de achterstand ingelopen.

Figuur 9 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Bijlmer, Amsterdam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

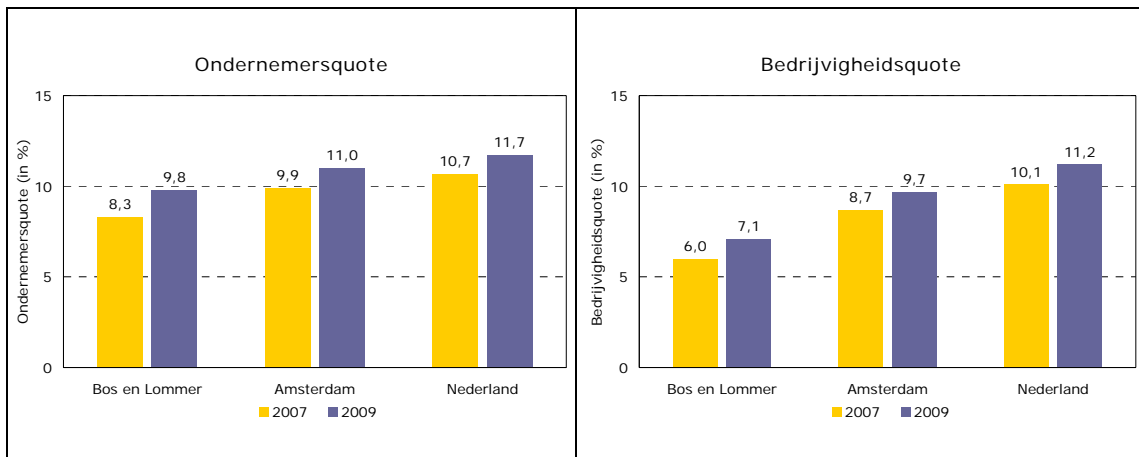
De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Amsterdamse wijk Bijlmer is 4,5%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote flink achter bij Amsterdam en Nederland. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote in de Bijlmer toegenomen en is een klein deel van de achterstand goedge maakt.

3.6 Amsterdam – Bos en Lommer

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Amsterdamse wijk Bos en Lommer is 9,8% in 2009. Vergeleken met 2007 is de ondernemersquote toegenomen. De ondernemersquote blijft nog wel lager dan gemiddeld in Amsterdam en in Nederland als geheel. In vergelijking met de andere aandachtswijken is het verschil aan te merken als relatief klein. Bovendien is de ondernemersquote in Bos en Lommer relatief meer gestegen dan in Amsterdam en Nederland waardoor is ingelopen op de achterstand.

Figuur 10 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Bos en Lommer, Amsterdam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

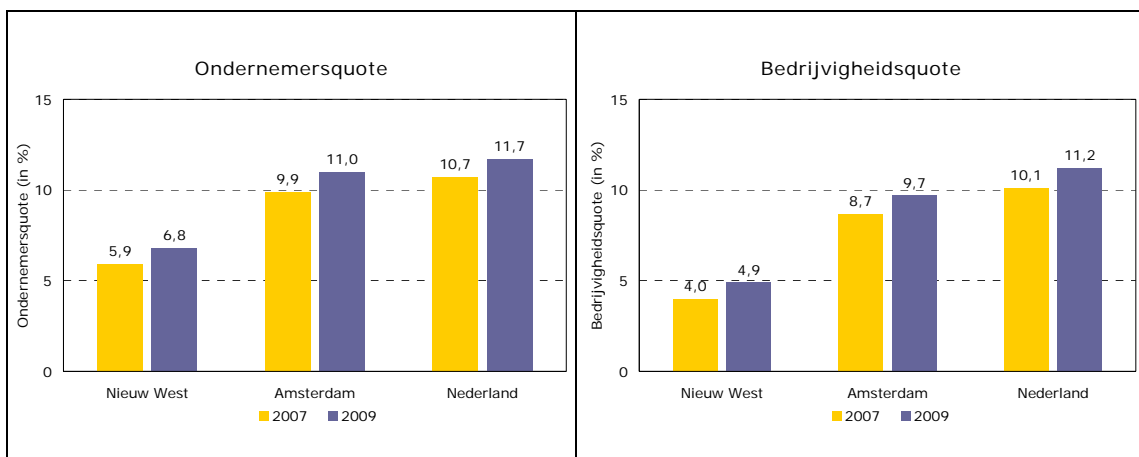
De bedrijvigheidsquote in de wijk Bos en Lommer is toegenomen van 6% in 2007 naar 7,1% in 2009. Net als bij de ondernemersquote loopt de bedrijvigheidsquote van de wijk Bos en Lommer achter bij Amsterdam en Nederland als geheel, maar ook hier geldt dat de achterstand is verminderd.

3.7 Amsterdam – Nieuw West

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de Amsterdamse wijk Nieuw West is 6,8%. Ten opzichte van 2007 is een toename te zien. Net als bij de andere aandachtswijken in Amsterdam blijft de ondernemersquote flink achter bij de quote voor heel Amsterdam en Nederland. De achterstand is in de periode 2007-2009 verkleind.

Figuur 11 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Nieuw West, Amsterdam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

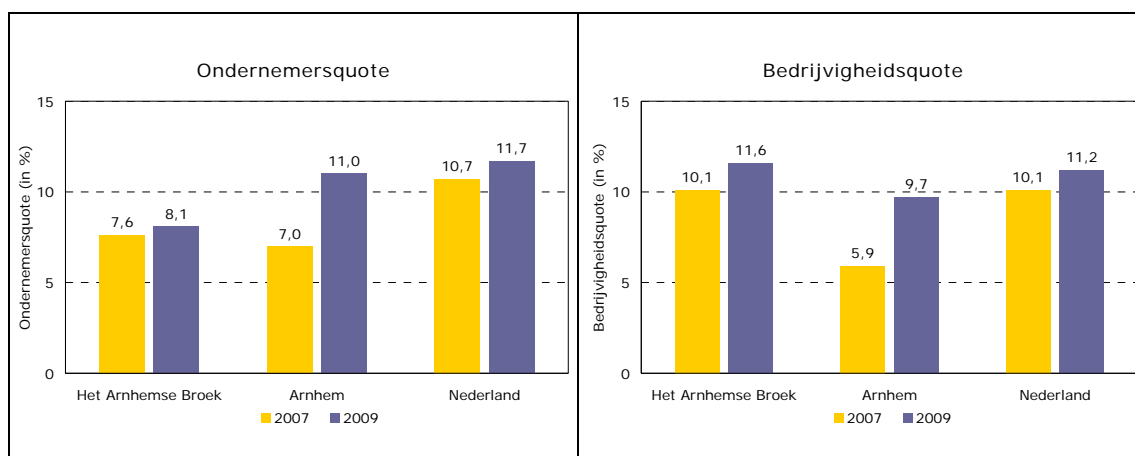
De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Amsterdamse wijk Nieuw West is 4,9%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote flink achter bij Amsterdam en Nederland. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote in de wijk Nieuw West met toegenomen. Bovendien is een klein deel van de achterstand weggewerkt doordat Nieuw West een sterkere groei van de bedrijvigheidsquote liet zien dan Amsterdam en Nederland.

3.8 Arnhem – Het Arnhemse Broek

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de Arnhemse wijk Het Arnhemse Broek is in de periode 2007-2009 toegenomen tot 8,1%. Hiermee blijft de ondernemersquote achter bij het gemiddelde voor Arnhem en Nederland als geheel. De ondernemersquote van Arnhem is explosief gestegen. Het Arnhemse Broek heeft op Arnhem geen inhaalslag weten te maken. Ook de achterstand op Nederland is toegenomen.

Figuur 12 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Het Arnhemse Broek, Arnhem en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in de wijk Het Arnhemse Broek is met 11,6% naar verhouding hoog en ligt zelfs boven de bedrijvigheidsquote voor de gehele stad Arnhem en Nederland. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote in Het Arnhemse Broek met 1,5%-punt toegenomen. Hiermee is de voorsprong op Arnhem en Nederland vergroot.

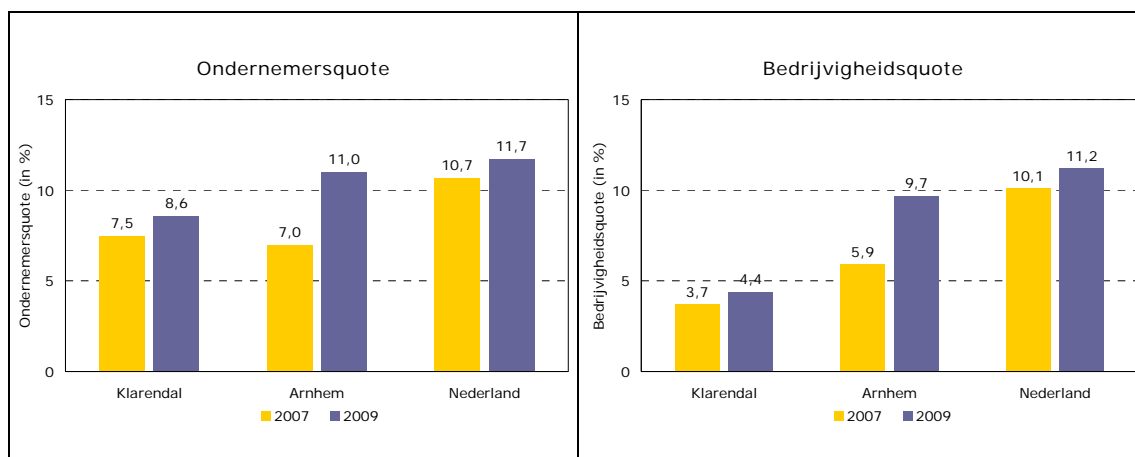
3.9 Arnhem – Klarendal

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Klarendal in Arnhem is 8,6%. Ten opzichte van 2007 is een toename te zien met 1,1%-punt. De ondernemersquote is lager dan het gemiddelde voor heel Arnhem en Nederland. Op Nederland heeft de ondernemersquote van Klarendal een deel van de achterstand ingelopen, maar niet op de quote van Arnhem.

Figuur 13 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Klarendal, Arnhem en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de wijk Klarendal is 4,4%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote flink achter bij Arnhem en Nederland. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote in Klarendal toegenomen. De bedrijvigheidsquote van Klarendal is sneller gestegen dan van Nederland waardoor hierop de achterstand is verkleind. De voorsprong van Arnhem als geheel op Klarendal is alleen maar groter geworden.

3.10 Arnhem – Malburgen/Immerloo

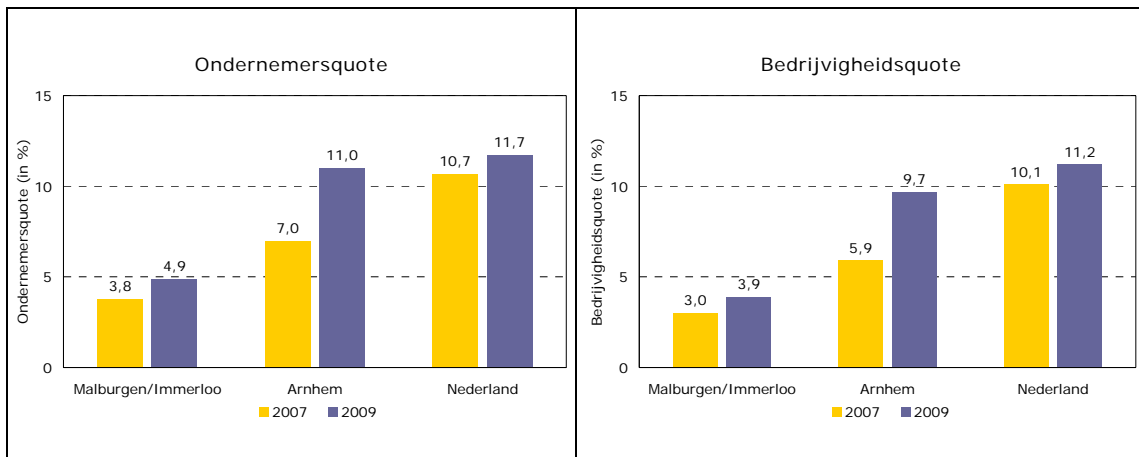
Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Arnhemse wijk Malburgen/Immerloo ligt op 4,9% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote toegenomen met 1,1%-punt. De ondernemersquote van Malburgen/Immerloo blijft flink achter bij Arnhem (11%) en Nederland (11,7%). De ondernemersquote van Malburgen/Immerloo is ingelopen op Nederland, maar niet op Arnhem.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Arnhemse wijk Malburgen/Immerloo is 3,9%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote flink achter bij Arnhem en Nederland. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote in de wijk Malburgen/Immerloo relatief gezien behoorlijk toegenomen. De achterstand van Malburgen/Immerloo ten opzichte van Arnhem is in de periode 2007-2009 toegenomen, maar ten opzichte van Nederland afgenomen.

Figuur 14 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Malburgen/Immerloo, Arnhem en Nederland

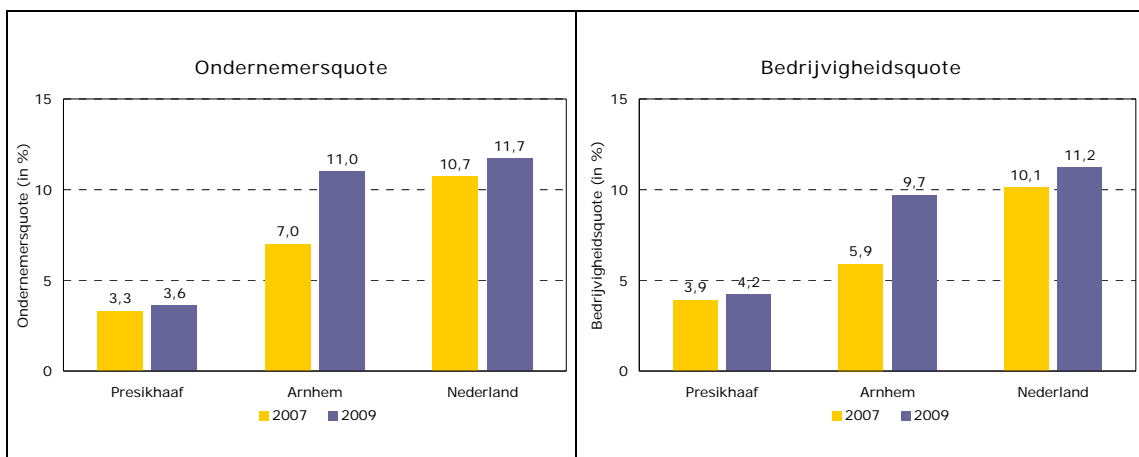
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.11 Arnhem – Presikhaaf

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Presikhaaf in Arnhem is 3,6%. Ten opzichte van 2007 is een lichte toename te zien met 0,3%-punt. De ondernemersquote blijft flink achter bij het gemiddelde voor heel Arnhem en Nederland. De achterstand van de wijk Presikhaaf ten opzichte van Arnhem is in de periode 2007-2009 toegenomen. Ten opzichte van Nederland is de achterstand gelijk gebleven.

Figuur 15 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Presikhaaf, Arnhem en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

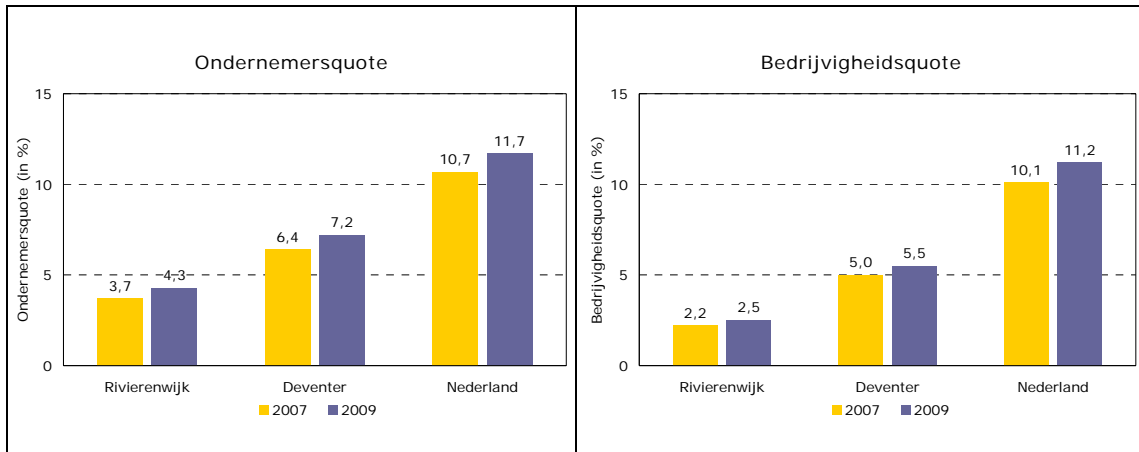
De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Arnhemse wijk Presikhaaf is 4,2%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote flink achter bij Arnhem en Nederland. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote in de wijk Presikhaaf toegenomen. De toename blijft echter achter bij die van Arnhem en Nederland waardoor de achterstand is opgelopen.

3.12 Deventer – Rivierenwijk

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de Rivierenwijk in Deventer is in de periode 2007-2009 toegenomen tot 4,3%. Hiermee blijft de ondernemersquote flink achter bij het gemiddelde voor Deventer (7,2%) en Nederland (11,7%) als geheel. De ondernemersquote van de Rivierenwijk is harder gestegen dan die van Deventer en Nederland waardoor op de achterstand is ingelopen.

Figuur 16 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Rivierenwijk, Deventer en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Deventerse wijk Rivierenwijk is met 2,5% uiterst laag vergeleken met de andere aandachtswijken. Sterker nog de Rivierenwijk heeft de laagste bedrijvigheidsquote van alle 40 aandachtswijken. Voor een beperkt deel heeft de Rivierenwijk de achterstand goedgehaakt.

3.13 Dordrecht – Wielwijk/Crabbehof

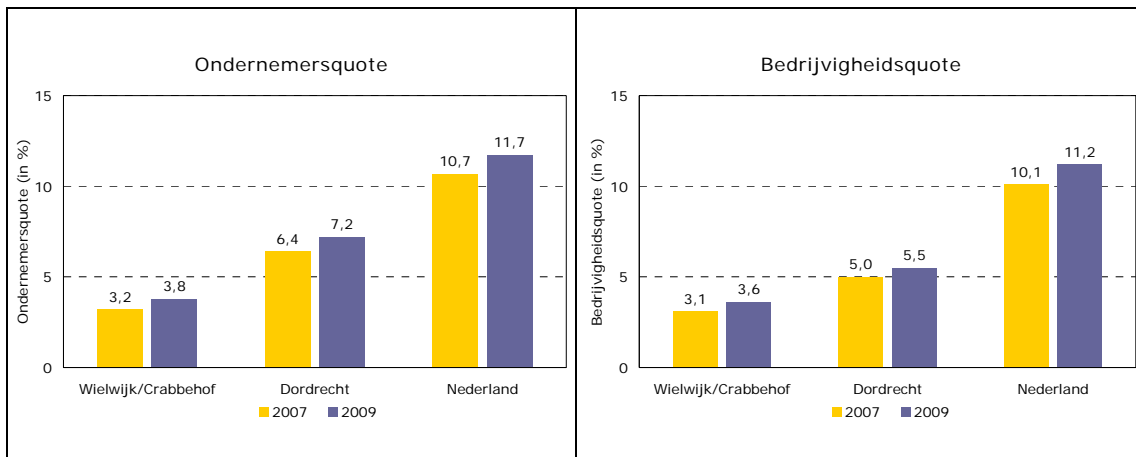
Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Wielwijk/Crabbehof in Dordrecht is 3,8%. Ten opzichte van 2007 is een toename te zien met 0,6%-punt. De ondernemersquote blijft flink achter bij Dordrecht en Nederland. Voor heel Dordrecht is de quote bijna twee keer zo groot en voor Nederland drie keer zo groot. Wel is de ondernemersquote van Wielwijk/Crabbehof ingelopen op Dordrecht en Nederland.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in de wijk Wielwijk/Crabbehof is toegenomen van 3,1% in 2007 tot 3,6% in 2009. Net als bij de ondernemersquote loopt de bedrijvigheidsquote van de wijk Wielwijk/Crabbehof achter bij Dordrecht en Nederland als geheel. De achterstand van Wielwijk/Crabbehof is kleiner geworden.

Figuur 17 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Wielwijk/Crabbehof, Dordrecht en Nederland

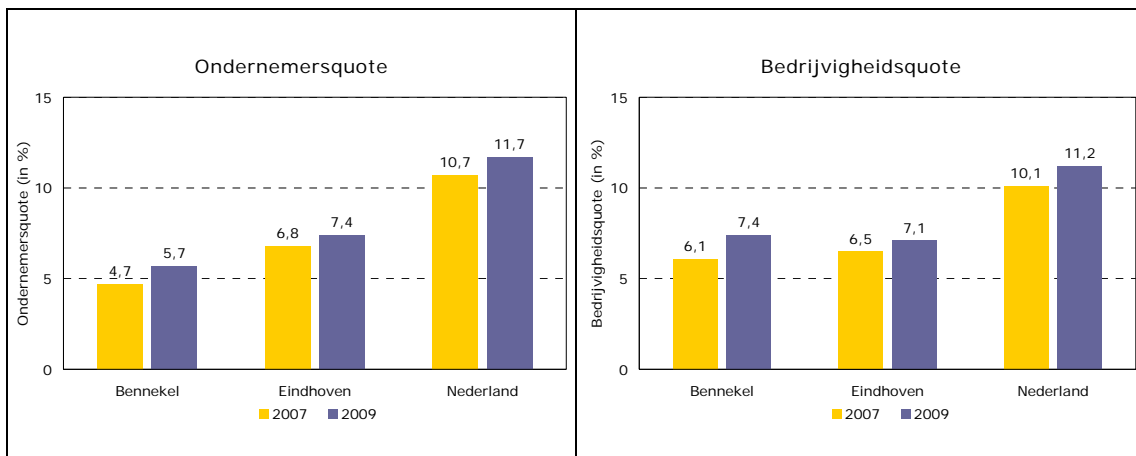
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.14 Eindhoven – Bennekel

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Bennekel in Eindhoven is 5,7%. Ten opzichte van 2007 is een toename te zien. De achterstand van Bennekel op Eindhoven en Nederland is verminderd. De ondernemersquote van de wijk Bennekel blijft echter nog achter bij het gemiddelde voor Eindhoven en Nederland.

Figuur 18 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Bennekel, Eindhoven en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

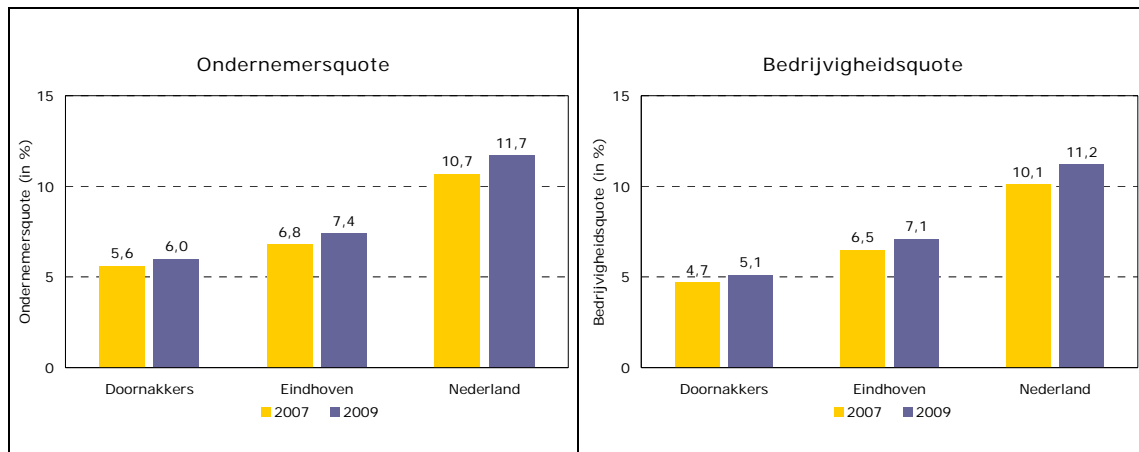
De bedrijvigheidsquote in de wijk Bennekel is toegenomen van 6,1% in 2007 tot 7,4% in 2009. Door de relatief sterke toename is de bedrijvigheidsquote in de wijk Bennekel hoger dan in Eindhoven (7,1%) en is de achterstand verkleind. Bennekel blijft nog wel flink achterlopen bij Nederland als geheel, maar ook daar is sprake van een inhaalslag.

3.15 Eindhoven – Doornakkers

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Doornakkers in Eindhoven komt in 2009 uit op 6%. Hiermee is de ondernemersquote ten opzichte van 2007 toegenomen. De ondernemersquote blijft enigszins achter bij de quote voor heel Eindhoven en vooral bij Nederland. De achterstand is in de periode 2007-2009 ten opzichte van Eindhoven en Nederland iets opgelopen.

Figuur 19 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Doornakkers, Eindhoven en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Eindhovense wijk Doornakkers is 5,1%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote achter bij Eindhoven (7,1%), maar zeker ten opzichte van het gemiddelde voor Nederland als geheel (11,2%). Ten opzichte van 2007 is de achterstand van Doornakkers vergeleken met Eindhoven en Nederland toegenomen.

3.16 Eindhoven – Woensel West

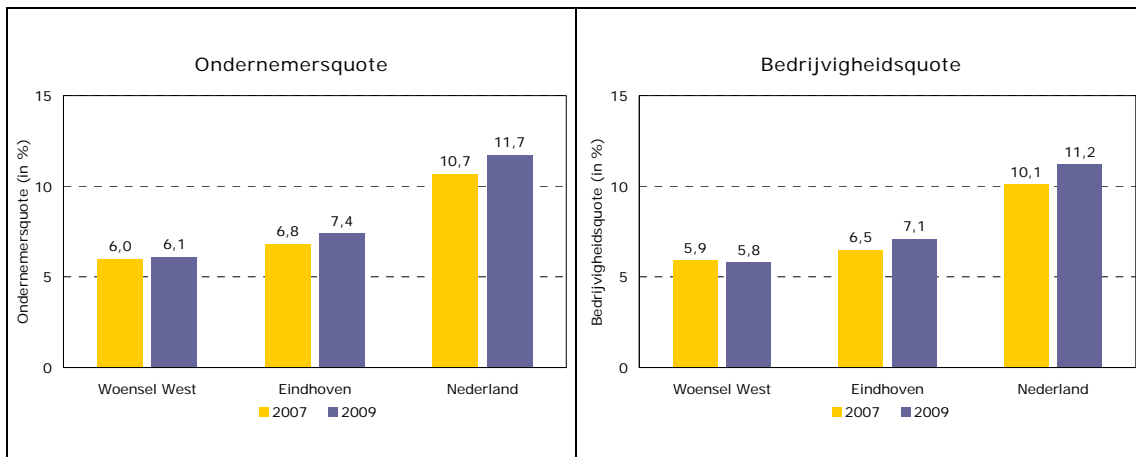
Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Woensel West in Eindhoven is in de periode 2007-2009 nauwelijks toegenomen. De ondernemersquote ligt in 2009 op 6,1%. Hiermee blijft de ondernemersquote achter bij het gemiddelde voor Eindhoven en Nederland als geheel. De achterstand van de wijk Woensel West is in de periode 2007-2009 verder vergroot.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Eindhovense wijk Woensel West is 5,8%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote achter bij Eindhoven en Nederland. In tegenstelling tot de ondernemersquote voor Eindhoven en Nederland, is de bedrijvigheidsquote voor de wijk Woensel West in de periode 2007-2009 iets gedaald. Daarmee is de achterstand van de bedrijvigheid in Woensel West toegenomen.

Figuur 20 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Woensel West, Eindhoven en Nederland

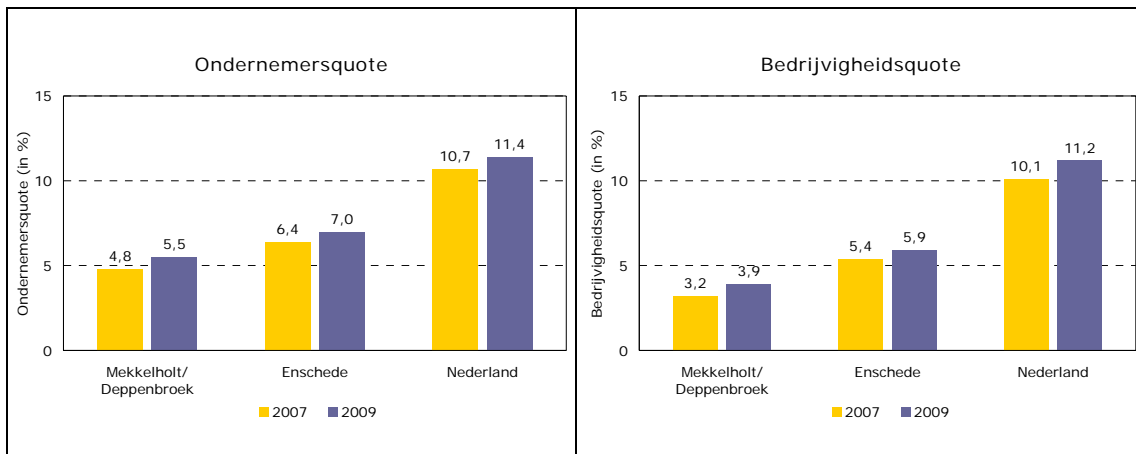
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.17 Enschede – Mekkelholt/Deppenbroek

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Mekkelholt/Deppenbroek II in Enschede is 5,5%. Ten opzichte van 2007 is een toename te zien. De ondernemersquote blijft evenwel achter bij het gemiddelde voor heel Enschede en vooral bij Nederland.

Figuur 21 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Mekkelholt/Deppenbroek, Enschede en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

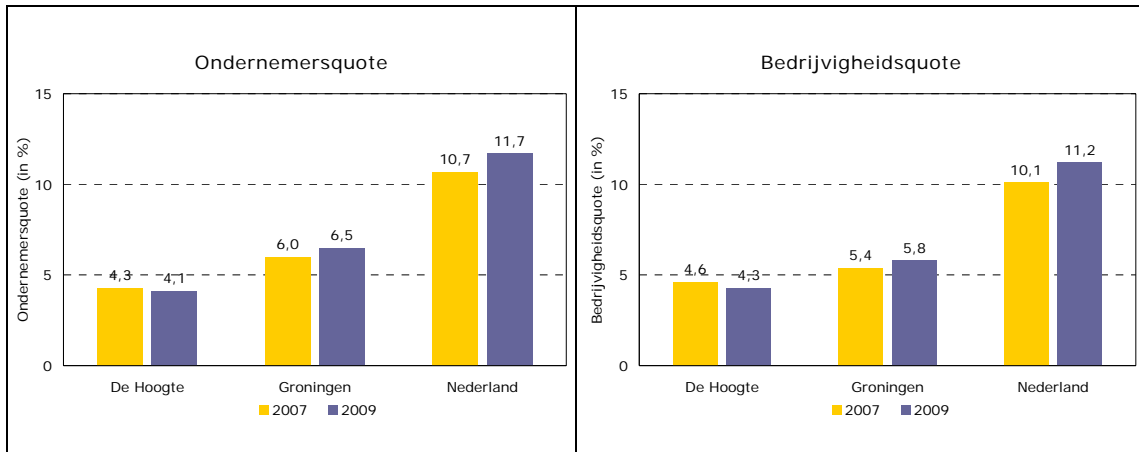
De bedrijvigheidsquote voor de Enschedese wijk Mekkelholt/Deppenbroek ligt op 3,9% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de bedrijvigheidsquote toegenomen. De bedrijvigheidsquote van Mekkelholt/Deppenbroek is lager dan die van Enschede. Ook blijft de quote achter bij Nederland als geheel.

3.18 Groningen – De Hoogte

Ondernemersquote

De ondernemersquote in 2009 voor de Groningse wijk De Hoogte is 4,1%. Hiermee blijft de ondernemersquote achter bij Groningen en Nederland. In tegenstelling tot de ondernemersquote voor Groningen en Nederland, is de bedrijvigheidsquote voor de wijk De Hoogte in de periode 2007-2009 gedaald. Daarmee is de achterstand van De Hoogte toegenomen.

Figuur 22 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote De Hoogte, Groningen en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Groningse wijk De Hoogte is 4,3%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote achter bij het gemiddelde voor Groningen en Nederland. Evenals de ondernemersquote, is ook de bedrijvigheidsquote voor de wijk De Hoogte in de periode 2007-2009 gedaald. Dit betekent dat in De Hoogte de achterstand op het gebied van bedrijvigheid is vergroot.

3.19 Groningen – Korrewegwijk

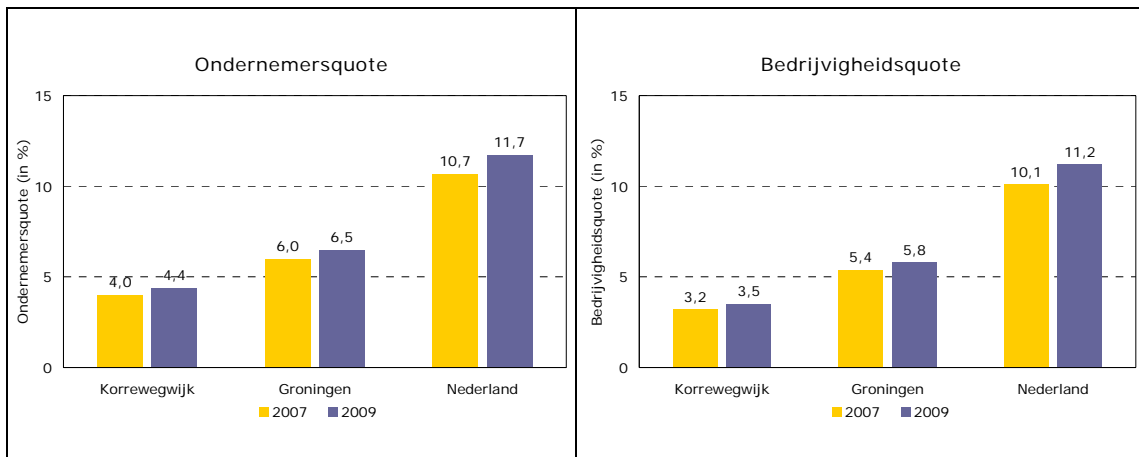
Ondernemersquote

De ondernemersquote in de Korrewegwijk in Groningen ligt op 4,4%. Ten opzichte van 2007 is een toename te zien met 0,4%-punt. De ondernemersquote blijft evenwel achter bij het gemiddelde voor Groningen (6,5%) en vooral bij Nederland (11,7%). Toch nam de ondernemersquote van de Korrewegwijk sneller toe dan die van Groningen waardoor een klein deel van de achterstand is verdwenen.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Groningse Korrewegwijk is 3,5%. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote achter bij Groningen en Nederland. De bedrijvigheidsquote van de Korrewegwijk is ingelopen op Groningen als geheel, maar niet op Nederland.

Figuur 23 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Korrewegwijk, Groningen en Nederland

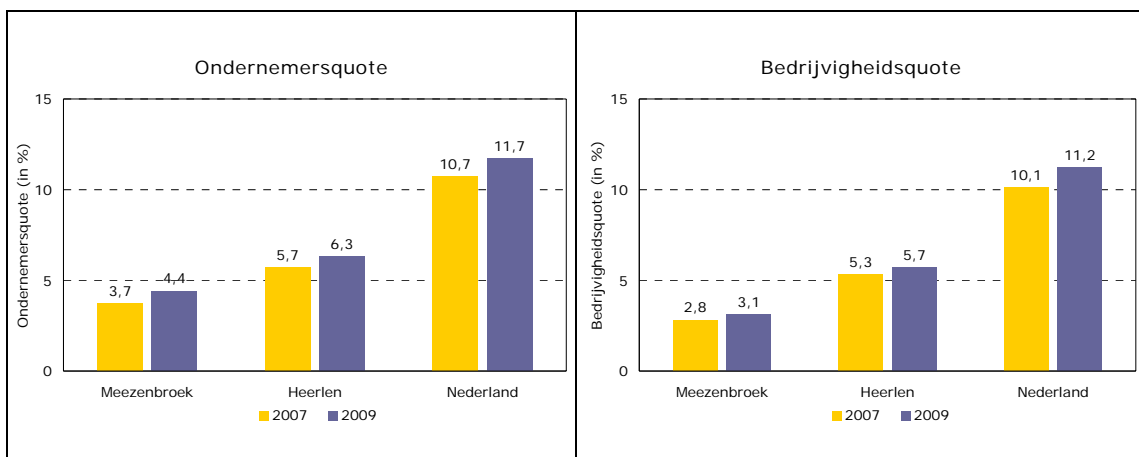
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.20 Heerlen - Meezenbroek

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Meezenbroek in Heerlen is in de periode 2007-2009 toegenomen tot 4,4%. De ondernemersquote van Meezenbroek is lager dan in Heerlen waar de quote 6,3% is. Ook blijft de quote achter bij Nederland als geheel. In Meezenbroek is de ondernemersquote procentueel meer toegenomen dan in Heerlen waardoor een deel van de achterstand is weggewerkt.

Figuur 24 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Meezenbroek, Heerlen en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Heerlense wijk Meezenbroek is met 3,1% betrekkelijk laag. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote net als de ondernemersquote achter bij het gemiddelde voor Heerlen en Nederland. Ten opzichte van Heerlen is de achterstand van de bedrijvigheidsquote voor Meezenbroek afgenomen, maar niet ten opzichte van Nederland.

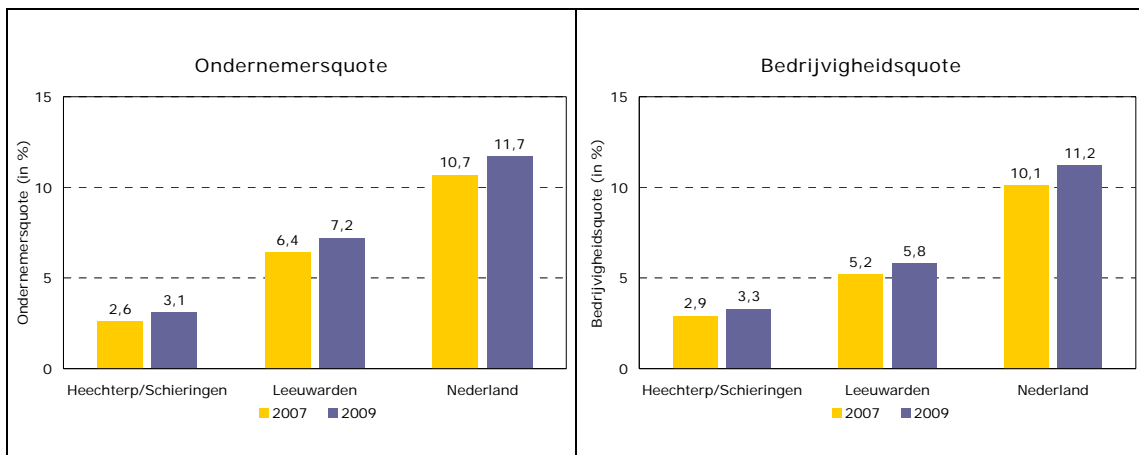

3.21 Leeuwarden – Heechterp/Schieringen

Ondernemersquote

De ondernemersquote in 2009 voor de wijk Heechterp/Schieringen in Leeuwarden is 3,1%. De ondernemersquote van Heechterp/Schieringen ligt daarmee flink lager dan Leeuwarden en Nederland als geheel. Deze wijk heeft de laagste ondernemersquote van alle aandachtswijken. De ondernemersquote van Heechterp/Schieringen is in de periode 2007-2009 dusdanig toegenomen dat deze wijk iets is ingelopen op Leeuwarden als geheel.

Figuur 25 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Heechterp/Schieringen, Leeuwarden en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

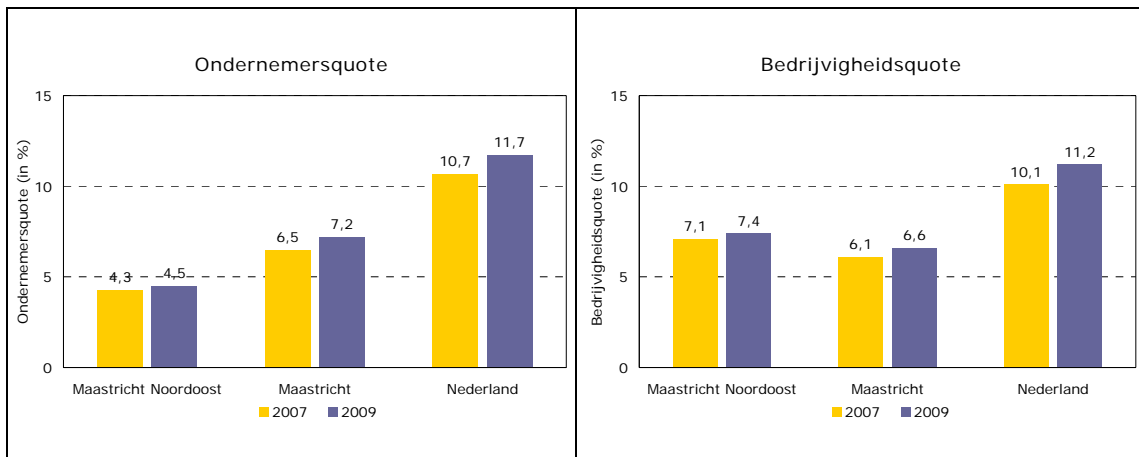
De bedrijvigheidsquote voor Heechterp/Schieringen is met 3,3% in 2009, net als de ondernemersquote, ook een van de laagste van de 40 aandachtswijken. De bedrijvigheidsquote is lager dan die van Leeuwarden en Nederland. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote van Heechterp/Schieringen toegenomen en is de quote van deze wijk ingelopen op die van Leeuwarden.

3.22 Maastricht – Maastricht Noordoost

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de wijk Maastricht Noordoost ligt op 4,3% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote met 0,2%-punt licht toegenomen. De ondernemersquote is lager dan die voor Maastricht (7,2%). De achterstand van de ondernemersquote van de wijk Maastricht Noordoost is ten opzichte van de stad Maastricht in de periode 2007-2009 verder opgelopen.

Figuur 26 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Maastricht Noordoost, Maastricht en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote in de wijk Maastricht Noordoost is met 7,4% in 2009 hoger dan de quote voor Maastricht. De bedrijvigheidsquote voor Maastricht Noordoost blijft evenwel achter bij Nederland als geheel. In de periode 2007-2009 is de bedrijvigheidsquote in Maastricht-Noordoost met 0,3%-punt toegenomen. De achterstand is hiermee niet teruggedrongen, maar juist toegenomen.

3.23 Nijmegen – Hatert

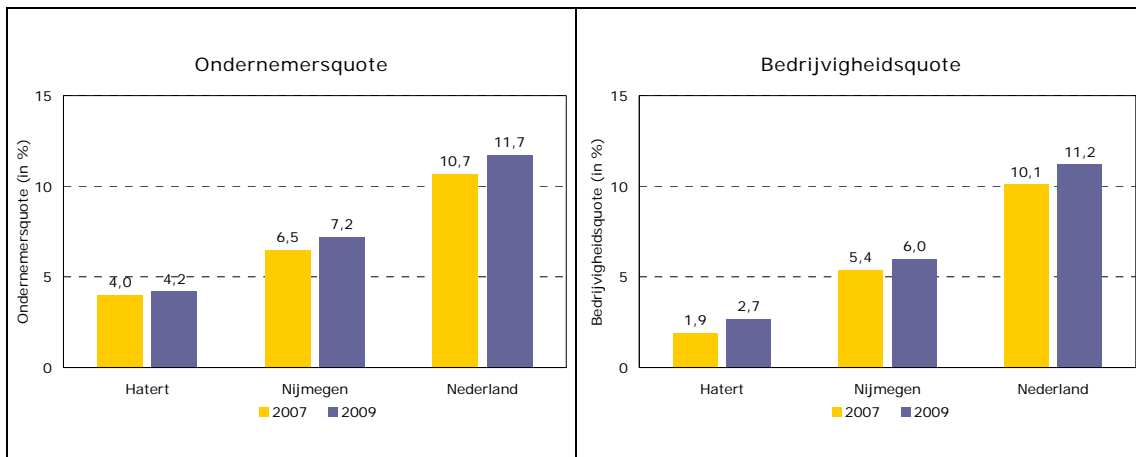
Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Nijmeegse wijk Hatert ligt op 4,2% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote met 0,2%-punt, licht toegenomen. De ondernemersquote van Hatert is lager dan van Nijmegen. Ook blijft de quote achter bij Nederland als geheel. De achterstand van de wijk Hatert ten opzichte van Nijmegen en Nederland als geheel is in de periode 2007-2009 toegenomen.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote voor Hatert is met 2,7% in 2009 uiterst laag. Het betreft de een na laagste quote van de 40 aandachtswijken. De bedrijvigheidsquote blijft net als de ondernemersquote achter bij die van Nijmegen en Nederland als geheel. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote van Hatert wel beduidend toegenomen en maakt het iets van de achterstand goed.

Figuur 27 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Hatert, Nijmegen en Nederland

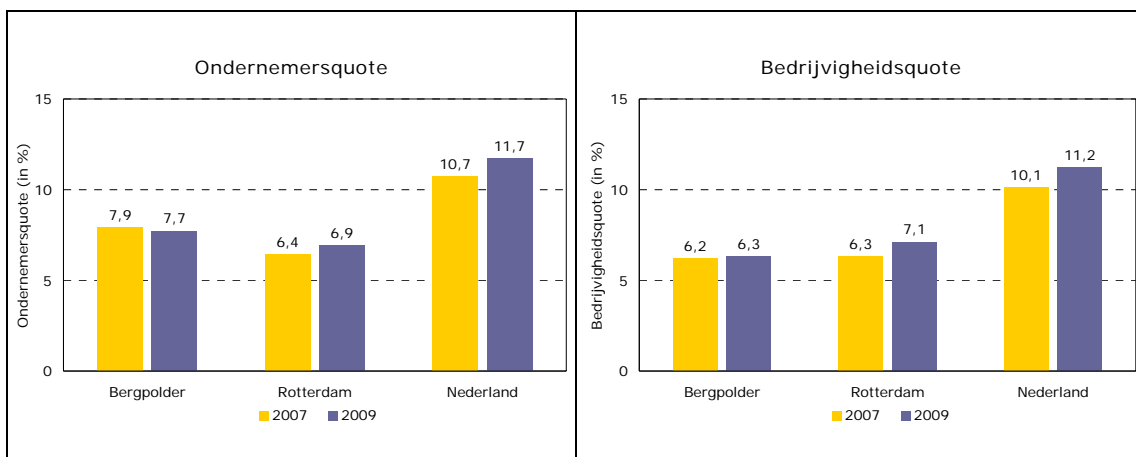
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.24 Rotterdam - Bergpolder

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Bergpolder in Rotterdam is met 7,7% in 2009 hoger dan de quote voor Rotterdam van 6,9%. De ondernemersquote voor de wijk Bergpolder blijft evenwel achter bij Nederland als geheel. In de periode 2007-2009 is de ondernemersquote in Bergpolder met iets afgenomen, tegenover een toename van de ondernemersquote voor Rotterdam.

Figuur 28 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Bergpolder, Rotterdam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

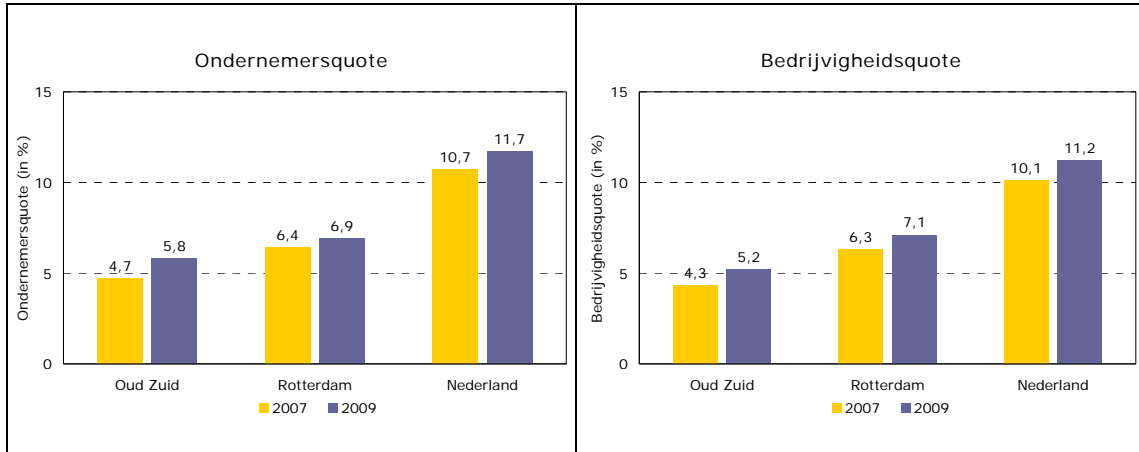
De bedrijvigheidsquote in 2009 voor de Rotterdamse wijk Bergpolder is 6,3%. Hiermee is de quote marginaal toegenomen ten opzichte van 2007. De achterstand ten opzichte van Rotterdam is vergroot.

3.25 Rotterdam – Oud Zuid

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de Rotterdamse wijk Oud Zuid ligt in 2009 op 5,8%. Dit is lager dan de 6,9% voor de stad Rotterdam. Ook blijft de quote achter bij Nederland als geheel. Ten opzichte van 2007 is de quote in Oud Zuid sterker toegenomen dan gemiddeld in Rotterdam.

Figuur 29 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Oud Zuid, Rotterdam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote van de wijk Oud Zuid is toegenomen van 4,3% in 2007 naar 5,2% in 2009. Net als bij de ondernemersquote loopt de bedrijvigheidsquote van Oud Zuid achter bij Rotterdam en Nederland. Ook de bedrijvigheidsquote van Oud Zuid is ten opzichte van 2007 sterker toegenomen dan de quote voor Rotterdam.

3.26 Rotterdam - Overschie

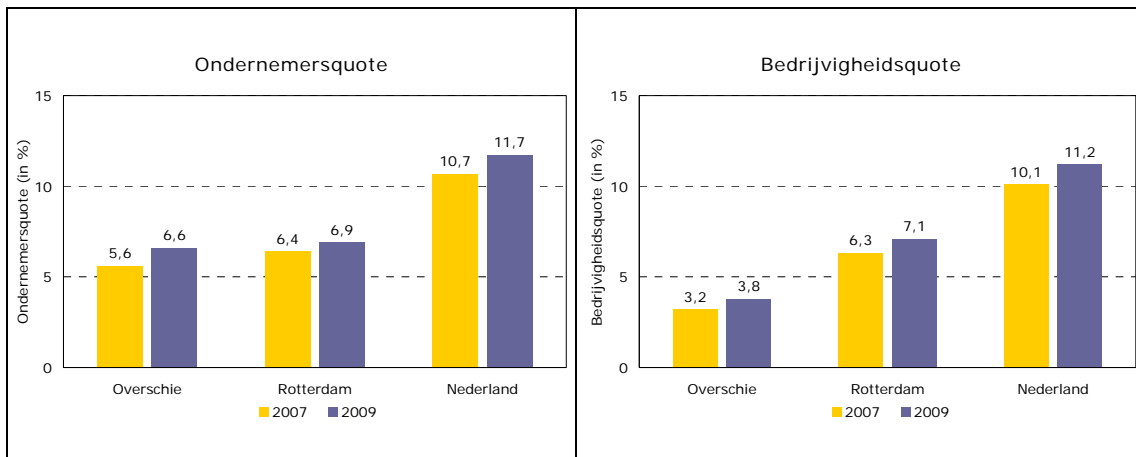
Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Rotterdamse wijk Overschie ligt op 6,6%. De quote blijft iets achter bij de Rotterdamse quote van 6,9%. Ten opzichte van 2007 is de ondernemersquote van de wijk Overschie behoorlijk toegenomen. De quote voor Rotterdam nam minder sterk toe. De achterstand ten opzichte van de quote voor Rotterdam is daarmee iets ingelopen.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote voor Overschie is met 3,8% in 2009 betrekkelijk laag. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote van Overschie toegenomen. De achterstand ten opzichte van Rotterdam en Nederland is daardoor minder groot geworden.

Figuur 30 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Overschie, Rotterdam en Nederland

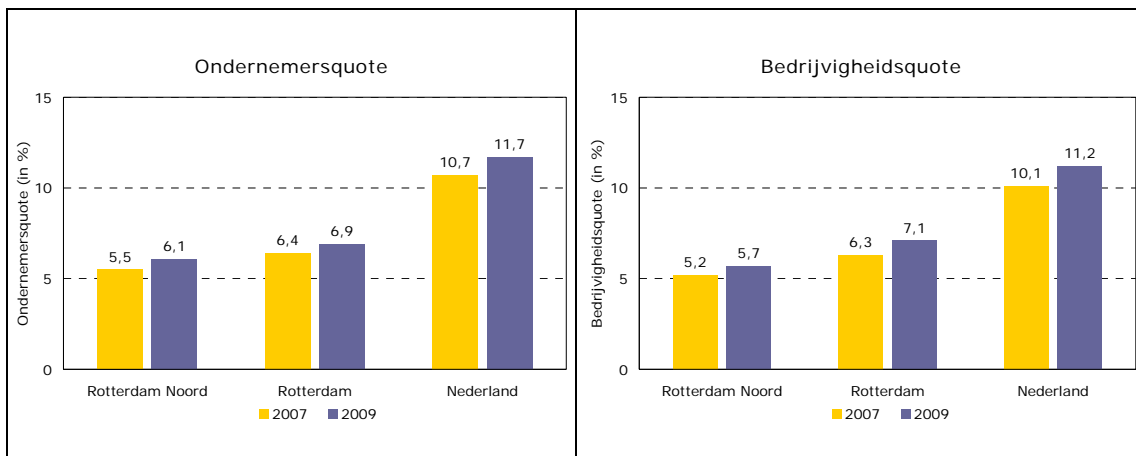
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.27 Rotterdam – Rotterdam Noord

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de wijk Rotterdam Noord is 6,1% in 2009. Ten opzichte van 2007 is de ondernemersquote voor Rotterdam Noord sterker toegenomen dan die voor Rotterdam als geheel. Hierdoor is de achterstand iets verminderd.

Figuur 31 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Rotterdam Noord, Rotterdam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

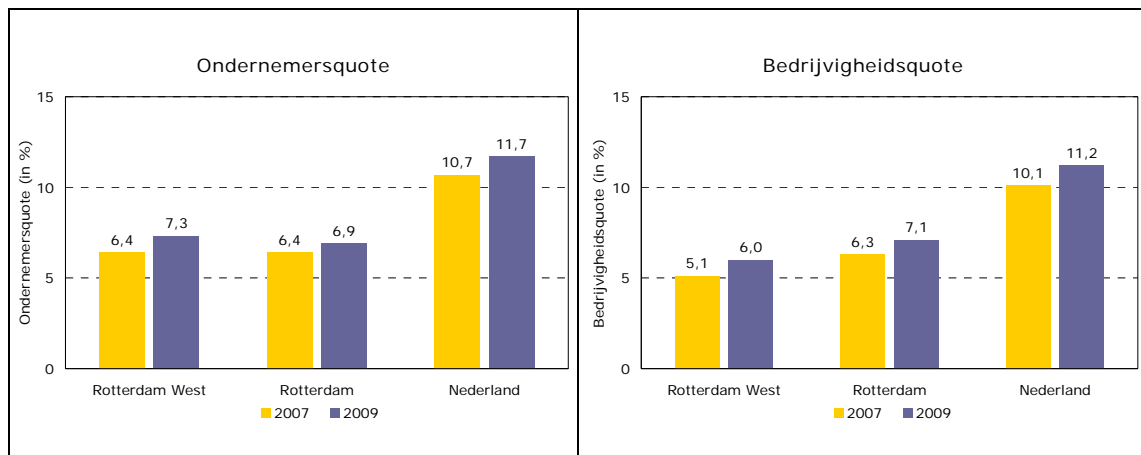
De bedrijvigheidsquote van Rotterdam Noord is toegenomen van 5,2% in 2007 naar 5,7% in 2009. Net als bij de ondernemersquote blijft de bedrijvigheidsquote van Rotterdam Noord achter bij Rotterdam en Nederland. De achterstand van Rotterdam Noord ten opzichte van Rotterdam en Nederland als geheel is in de periode 2007-2009 enigszins toegenomen.

3.28 Rotterdam – Rotterdam West

Ondernemersquote

De ondernemersquote in de wijk Rotterdam West is met 7,3% in 2009 hoger dan de quote voor Rotterdam van 6,9%. De ondernemersquote voor de wijk Rotterdam West blijft evenwel achter bij Nederland als geheel. In de periode 2007-2009 is de ondernemersquote in Rotterdam West met 0,9%-punt sterker gestegen dan voor Rotterdam waar de toename 0,5%-punt is. Rotterdam West heeft op Rotterdam een voorsprong gecreëerd.

Figuur 32 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Rotterdam West, Rotterdam, Alkmaar en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote van de wijk Rotterdam West is toegenomen van 5,1% in 2007 naar 6% in 2009. De bedrijvigheidsquote van Rotterdam West blijft achter bij Rotterdam en Nederland, maar is wel sterker toegenomen. De achterstand van de bedrijvigheidsquote voor Rotterdam West is daarmee kleiner geworden.

3.29 Rotterdam - Vreewijk

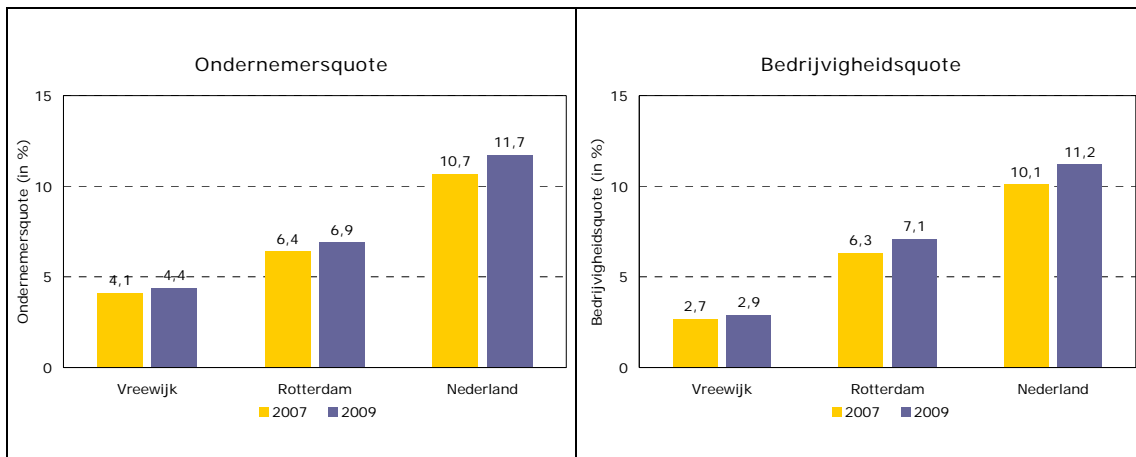
Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Rotterdamse wijk Vreewijk ligt op 4,4% in 2009. Met 0,3%-punt is de ondernemersquote van Vreewijk licht gestegen in de periode 2007-2009. De ondernemersquote is lager dan voor Rotterdam en Nederland. De achterstand is in de periode 2007-2009 toegenomen.

Bedrijvigheidsquote

Van de zeven Rotterdamse aandachtswijken heeft Vreewijk met 2,9% de laagste bedrijvigheidsquote in 2009. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote van Vreewijk met 0,2%-punt marginaal toegenomen. De achterstand ten opzichte van Rotterdam en Nederland is daardoor groter geworden.

Figuur 33 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Vreewijk, Rotterdam en Nederland

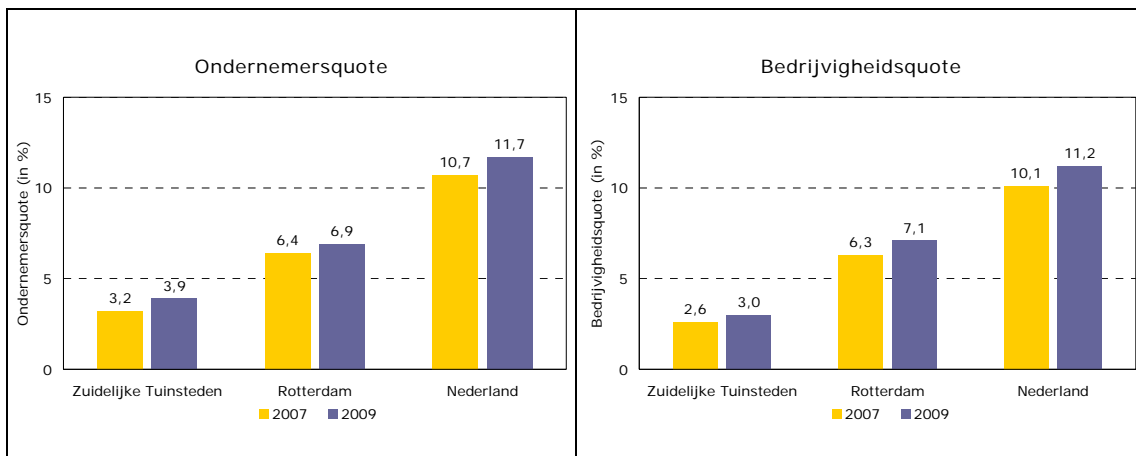
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.30 Rotterdam – Zuidelijke Tuinsteden

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de wijk Rotterdamse wijk Zuidelijke Tuinsteden ligt op 3,9% in 2009. In de periode 2007-2009 is de quote voor deze wijk toegenomen. De ondernemersquote blijft echter achter bij die voor Rotterdam en Nederland. De achterstand op Rotterdam is iets verminderd.

Figuur 34 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Zuidelijke Tuinsteden, Rotterdam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

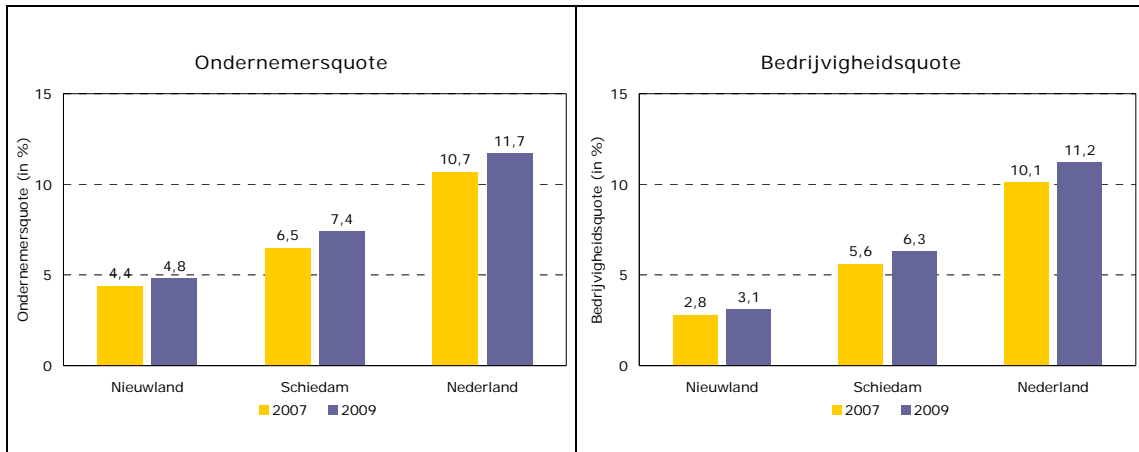
De bedrijvigheidsquote voor de wijk Zuidelijke Tuinsteden is met 3% in 2009 aan te merken als laag. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote, evenals de ondernemersquote, flink achter bij het gemiddelde voor Rotterdam. De achterstand ten opzichte van Rotterdam en Nederland is daardoor iets afgenomen. De quote voor de Zuidelijke Tuinsteden nam iets sterker toe dan voor Rotterdam.

3.31 Schiedam - Nieuwland

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Schiedamse wijk Nieuwland ligt op 4,8% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote met 0,4%-punt licht toegenomen. De ondernemersquote is lager dan die voor Schiedam. De achterstand van Nieuwland op Schiedam is voor wat betreft de ondernemersquote groot, maar ten opzichte van Nederland gelijk gebleven.

Figuur 35 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Nieuwland, Schiedam en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote voor de Schiedamse wijk Nieuwland is 3,1% in 2009. Hiermee blijft de bedrijvigheidsquote, evenals de ondernemersquote achter bij Schiedam. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote van Nieuwland toegenomen. Als gekeken wordt naar de procentuele verandering van de quotes tussen 2007 en 2009 dan liggen deze zo goed als gelijk. Dit betekent dat de achterstand gelijk blijft.

3.32 Den Haag – Den Haag Zuidwest

Ondernemersquote

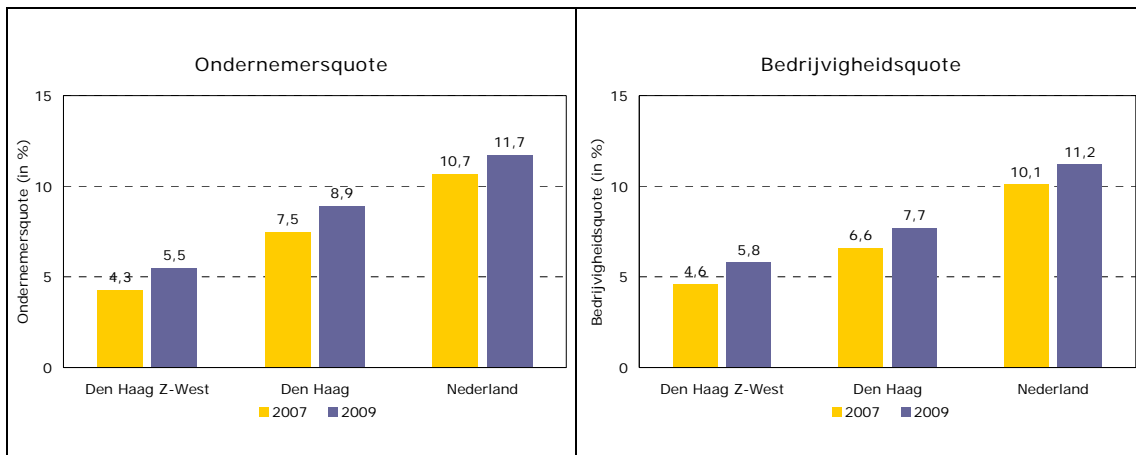
De ondernemersquote voor de wijk Den Haag Zuidwest ligt op 5,5% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote met flink toegenomen. De ondernemersquote blijft evenwel lager dan de quote voor Den Haag die 8,9% is. Ook blijft de quote achter bij Nederland. De quote voor Den Haag Zuidwest nam sterker toe dan voor Den Haag als geheel. De achterstand is dan ook verkleind.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote voor Den Haag Zuidwest is 5,8% in 2009. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote van de Den Haag Zuidwest toegenomen. Het verschil met Den Haag is verminderd doordat de quote van Den Haag minder snel toenam.

Figuur 36 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Den Haag Zuidwest, Den Haag en Nederland

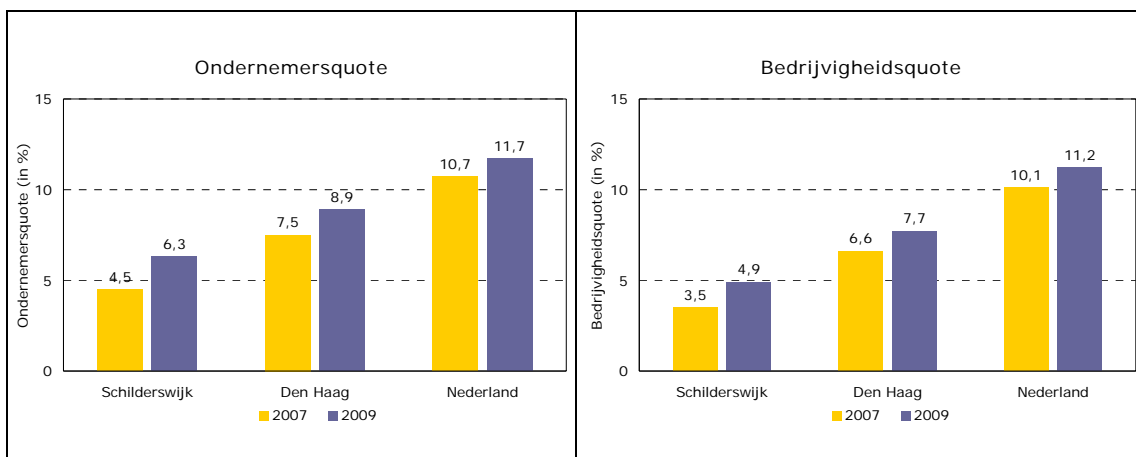
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.33 Den Haag – Schilderswijk

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Schilderswijk in Den Haag ligt op 6,3% in 2009. Ten opzichte van 2007 betekent dit met 1,8%-punt een behoorlijke toename. Het is een van de sterkste stijgingen van de ondernemersquote onder de aandachtswijken. De ondernemersquote is wel lager dan gemiddeld voor Den Haag, maar het verschil is in de periode 2007-2009 wel kleiner geworden.

Figuur 37 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Schilderswijk, Den Haag en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

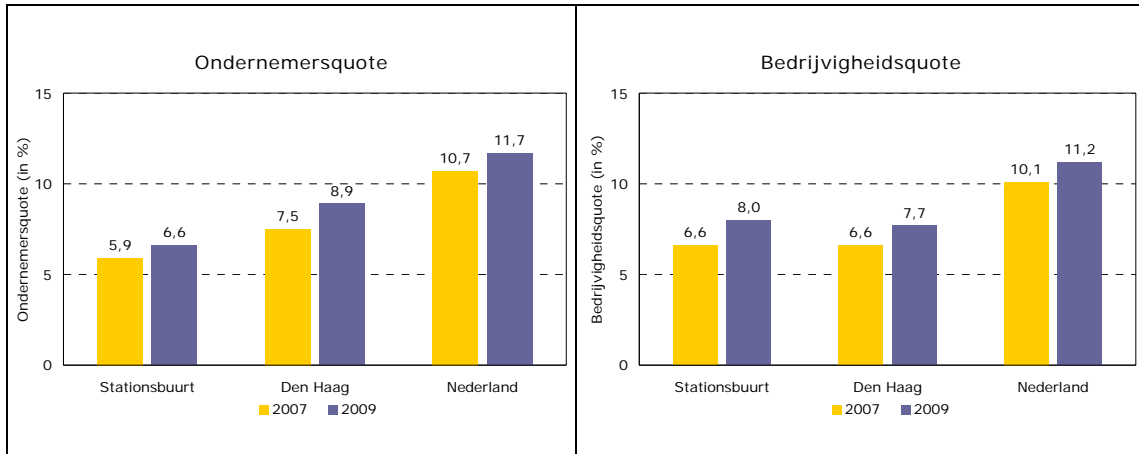
Evenals de ondernemersquote blijft de bedrijvigheidsquote voor de Schilderswijk, met 4,9%, achter bij die voor Den Haag (7,7%). Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote van de Schilderswijk toegenomen met 1,4%-punt. Hiermee behoort deze toename, net als die van de ondernemersquote, tot een van de hoogste onder de aandachtswijken. De achterstand is door de sterke toename afgenomen.

3.34 Den Haag – Stationsbuurt

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de wijk Stationsbuurt in Den Haag ligt op 6,6% in 2009. In de periode 2007-2009 is de ondernemersquote toegenomen. Deze toename was groter dan voor Den Haag als geheel.

Figuur 38 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Stationsbuurt, Den Haag en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote van de Stationsbuurt in Den Haag is toegenomen van 6,6% in 2007 naar 8% in 2009. Hiermee behoort de Stationsbuurt in Den Haag tot een van de hoogste van alle aandachtswijken. De quote van deze wijk is hoger dan die van Den Haag als geheel. In 2007 waren ze nog gelijk. De Stationsbuurt heeft als het gaat om de bedrijvigheidsquote een voorsprong opgebouwd.

3.35 Den Haag – Transvaal

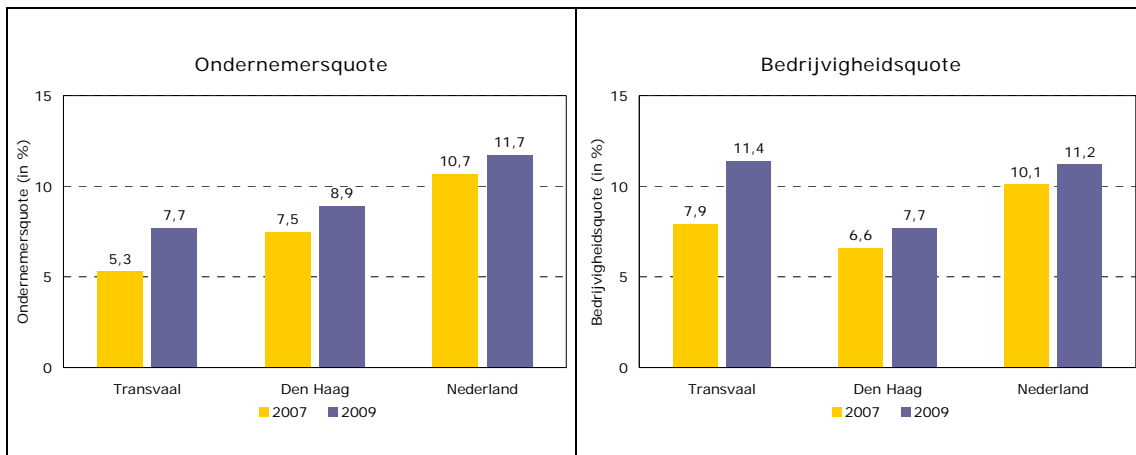
Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Haagse wijk Transvaal ligt op 7,7% in 2009. Deze wijk laat met 2,2%-punt de scherpste stijging zien van de ondernemersquote van alle aandachtswijken. Ondanks deze explosieve toename blijft de ondernemersquote lager dan die voor Den Haag. Toch is de achterstand minder geworden.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote van de wijk Transvaal is toegenomen van 7,9% in 2007 naar 11,4% in 2009. Deze sterke groei heeft ertoe geleid dat de bedrijvigheidsquote ruim boven de quote van Den Haag maar ook van Nederland ligt. Transvaal heeft hiermee een voorsprong opgebouwd.

Figuur 39 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Transvaal, Den Haag en Nederland

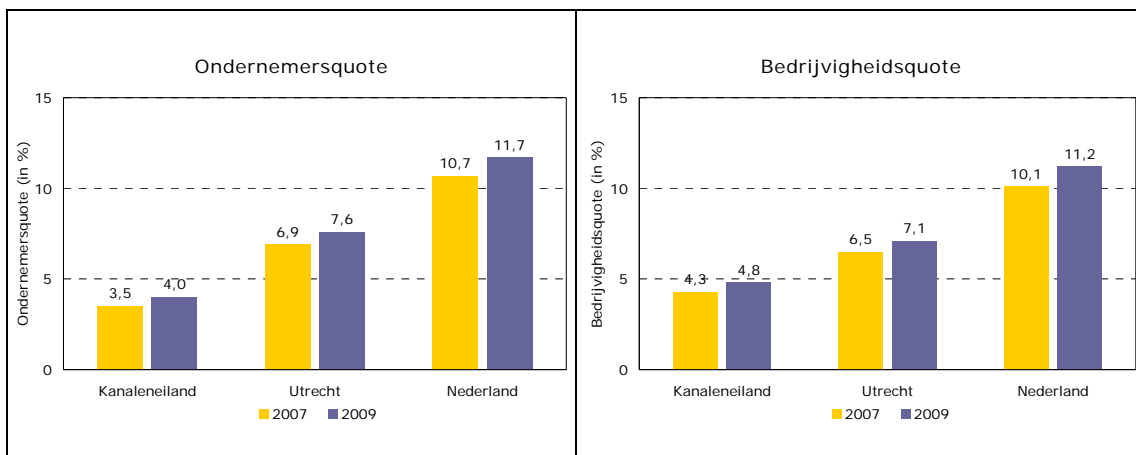
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.36 Utrecht – Kanaleneiland

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de wijk Kanaleneiland in Utrecht ligt op 4% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote toegenomen. De ondernemersquote blijft achter bij de ondernemersquote voor Utrecht die 7,6% is. Wel is de procentuele groei van de quote voor Kanaleneiland sterker gestegen dan de quote voor Utrecht en Nederland waardoor iets van de achterstand is goedge-maakt.

Figuur 40 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Kanaleneiland, Utrecht en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

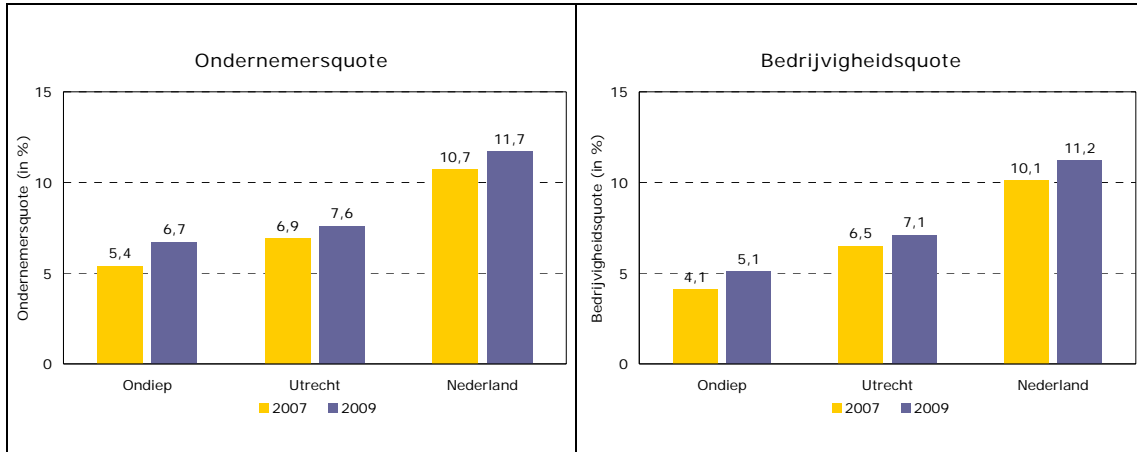
Evenals de ondernemersquote blijft de bedrijvigheidsquote voor Kanaleneiland, met 4,8%, achter bij die voor Utrecht van 7,1%. Ten opzichte van 2007 is de bedrijvigheidsquote van Kanaleneiland toegenomen. Kanaleneiland is met de toename iets ingelopen op Utrecht en Nederland.

3.37 Utrecht – Ondiep

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Utrechtse wijk Ondiep ligt op 6,7% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote met 1,3%-punt toegenomen. De ondernemersquote is lager dan gemiddeld voor Utrecht (7,6%) en Nederland (11,7%), maar de achterstand is in de periode 2007-2009 wel kleiner geworden.

Figuur 41 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Ondiep, Utrecht en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

De bedrijvigheidsquote van de wijk Ondiep is toegenomen van 4,1% in 2007 naar 5,1% in 2009. Net als bij de ondernemersquote is de bedrijvigheidsquote toegenomen, maar blijft wel achter bij het gemiddelde voor Utrecht en Nederland. In vergelijking de quote voor Utrecht is de achterstand wel iets kleiner geworden.

3.38 Utrecht – Overvecht

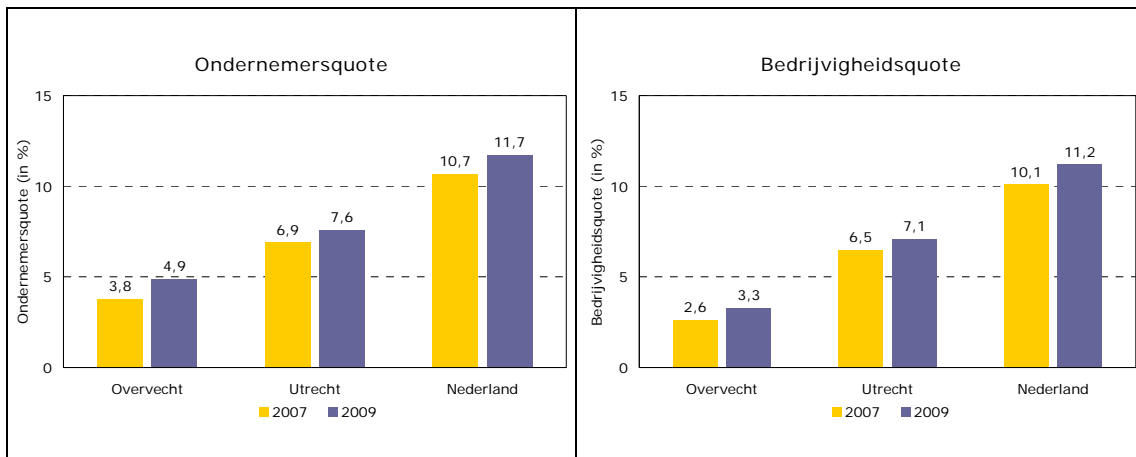
Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Utrechtse wijk Overvecht is 4,9% in 2009. Hiermee blijft de ondernemersquote van Overvecht achter bij de ondernemersquote voor Utrecht. De achterstand van Overvecht is iets afgenomen. De ondernemersquote van Overvecht is in de periode 2007-2009 met 1,1%-punt toegenomen.

Bedrijvigheidsquote

Net als bij de ondernemersquote blijft de bedrijvigheidsquote van Overvecht flink achter bij Utrecht en Nederland. De bedrijvigheidsquote van Overvecht is toegenomen van 2,6% in 2007 naar 3,3% in 2009. De procentuele groei van de quote van Overvecht is sterker dan van Utrecht waardoor de achterstand iets is afgenomen.

Figuur 42 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Overvecht, Utrecht en Nederland

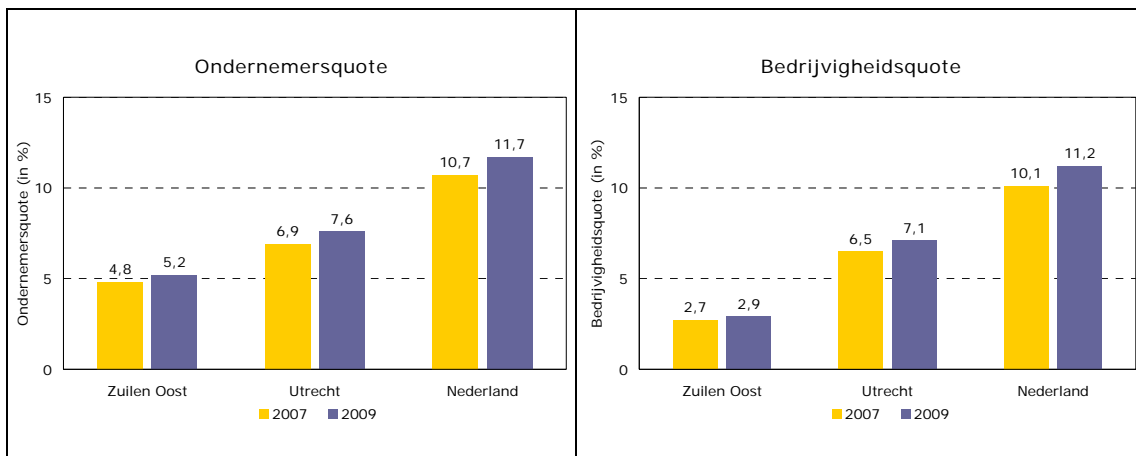
Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

3.39 Utrecht – Zuilen Oost

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de Utrechtse wijk Zuilen Oost ligt op 5,2% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote toegenomen. De ondernemersquote is lager dan gemiddeld voor Utrecht (7,6%) en Nederland (11,7%). De achterstand van Zuilen Oost is in deze periode toegenomen.

Figuur 43 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Zuilen Oost, Utrecht en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

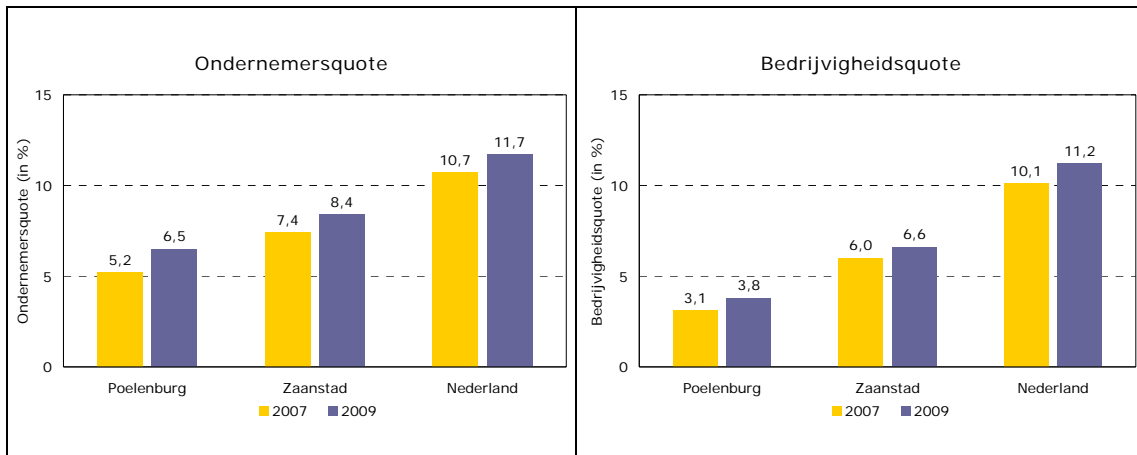
De bedrijvigheidsquote in de wijk Zuilen Oost in Utrecht is met 2,9% in 2009 een van de laagste quotes van de 40 aandachtswijken. De bedrijvigheidsquote voor Utrecht op 7,1%. In de periode 2007-2009 is de achterstand van Zuilen Oost op Utrecht groter geworden. De bedrijvigheidsquote van Zuilen Oost is in de periode 2007-2009 met 0,2%-punt toegenomen, tegenover een toename voor Utrecht en Nederland als geheel met respectievelijk 0,6%- en 1,1%-punt.

3.40 Zaanstad – Poelenburg

Ondernemersquote

De ondernemersquote voor de wijk Poelenburg in Zaanstad ligt op 6,5% in 2009. Ten opzichte van 2007 is hiermee de ondernemersquote toegenomen. De ondernemersquote is lager dan de quote voor Zaanstad die 8,4% is, maar de achterstand is in de periode 2007-2009 wel kleiner geworden.

Figuur 44 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote Poelenburg, Zaanstad en Nederland

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Bedrijvigheidsquote

Net als bij de ondernemersquote blijft de bedrijvigheidsquote van de wijk Poelenburg in Zaanstad, met 3,8% in 2009, achter bij Zaanstad en Nederland. De bedrijvigheidsquote van Poelenburg is in de periode 2007-2009 toegenomen en de achterstand is iets verminderd.

3.41 Conclusie

De wijken met de hoogste ondernemersquote in 2009 zijn achtereenvolgens Amsterdam Oost (10,1%), Bos en Lommer in Amsterdam (9,8%) en Klarendal in Arnhem (8,6%). Dat deze wijken een hoge ondernemersquote hebben, wil niet zeggen dat het geen aandachtswijken meer zijn. De wijken kennen een cumulatie van problemen en ondernemerschap is hiervan slechts een facet. De laagste quotes zijn te zien in Heechterp/Schieringen in Leeuwarden (3,1%), Presikhaaf in Arnhem (3,6%) en Wielwijk/Crabbehof in Dordrecht (3,8%). De hoogste en laagste bedrijvigheidsquotes zijn echter te vinden in andere wijken. De wijk Het Arnhemse Broek heeft de hoogste bedrijvigheidsquote met 11,6%. Op kleine afstand volgt Transvaal met 11,4%. De Rivierenwijk in Deventer heeft met 2,5% de laagste bedrijvigheidsquote. Overigens zeggen de hoge en lage quotes alleen niet over de omvang, maar niet over de kwaliteit van het ondernemerschap.

De algehele tendens voor de afzonderlijke wijken is dat zowel de ondernemersquote als de bedrijvigheidsquote achterblijft bij de quote voor de steden waarin deze wijken liggen. Een uitzondering vormen voor de ondernemersquote Bergpolder en Rotterdam West in Rotterdam. Bij de bedrijvigheidsquote ligt de quote voor de wijken Het Arnhemse Broek, Bennekel in Eindhoven, Maastricht Noord-

oost, Stationsbuurt en Transvaal in Den Haag boven die van de desbetreffende stad.

Bij het merendeel van de aandachtswijken is de ondernemers- en bedrijvigheidsquote in de periode 2007-2009 toegenomen. De quotes zijn voor een groot deel van de wijken zelfs sterker toegenomen dan die van de desbetreffende stad waardoor de achterstand is verminderd. De grootste stijger van zowel de ondernemers- als bedrijvigheidsquote is de wijk Transvaal in Den Haag op de voet gevolgd door de Schilderswijk eveneens in Den Haag. Een daling van de ondernemersquote, en dus wijken waar de achterstand is vergroot, doet zich voor in De Hoogte (Groningen), Bergpolder (Rotterdam) en Woensel West (Eindhoven). Daarbij moet ook gelijk de kanttekening worden geplaatst dat niet alle wijken de potentie hebben om te groeien.

4 Conclusies

De ondernemersquote voor alle 40 aandachtswijken in 2009 is 6,3%. De quote voor de 18 steden ligt op 8,2% en voor Nederland op 11,7%. Ten opzichte van 2007 is de ondernemersquote van de 40 aandachtswijken sneller toegenomen dan die van de 18 steden en Nederland als geheel. Dit betekent dat de achterstand kleiner is geworden. Eenzelfde beeld is waarneembaar bij de bedrijvigheidsquote. De bedrijvigheidsquote van de aandachtswijken is 5,2%. We kunnen op basis van deze trends niets zeggen of het beleid effect heeft gehad, omdat we geen inzicht hebben van bijvoorbeeld de kwaliteit en samenstelling van het ondernemerschap in de wijken en de motieven van ondernemers om zich in deze wijken te vestigen.

De wijken met de hoogste ondernemersquote in 2009 zijn achtereenvolgens Amsterdam Oost (10,1%), Bos en Lommer in Amsterdam (9,8%) en Klarendal in Arnhem (8,6%). Dat deze wijken een hoge ondernemersquote hebben, wil niet zeggen dat het geen aandachtswijken meer zijn. De wijken kennen een cumulatie van problemen en ondernemerschap is hiervan slechts een facet. De laagste quotes zijn te zien in Heechterp/Schieringen in Leeuwarden (3,1%), Presikhaaf in Arnhem (3,6%) en Wielwijk/Crabbehof in Dordrecht (3,8%). De hoogste en laagste bedrijvigheidsquotes zijn echter te vinden in andere wijken. De wijk Het Arnhemse Broek heeft de hoogste bedrijvigheidsquote met 11,6%. Op kleine afstand volgt Transvaal met 11,4%. De Rivierenwijk in Deventer heeft met 2,5% de laagste bedrijvigheidsquote. Overigens zeggen de hoge en lage quotes alleen iets over de omvang, maar niet over de kwaliteit van het ondernemerschap.

De algehele tendens voor de afzonderlijke wijken is dat zowel de ondernemersquote als de bedrijvigheidsquote achterblijft bij de quote voor de steden waarin deze wijken liggen. Een uitzondering vormen voor de ondernemersquote Bergpolder en Rotterdam West in Rotterdam. Bij de bedrijvigheidsquote ligt de quote voor de wijken Het Arnhemse Broek, Bennekel in Eindhoven, Maastricht Noord-oost, Stationsbuurt en Transvaal in Den Haag boven die van de desbetreffende stad.

Bij het merendeel van de aandachtswijken is de ondernemers- en bedrijvigheidsquote in de periode 2007-2009 toegenomen. De quotes zijn voor een groot deel van de wijken sterker toegenomen dan die van de desbetreffende stad waardoor de achterstand is verminderd. De grootste stijger van zowel de ondernemers- als bedrijvigheidsquote is de wijk Transvaal in Den Haag op de voet gevolgd door de Schilderswijk eveneens in Den Haag. Een daling van de ondernemersquote, en dus wijken waar de achterstand is vergroot, doet zich voor in De Hoogte (Groningen), Bergpolder (Rotterdam) en Woensel West (Eindhoven). Daarbij moet ook gelijk de kanttekening worden geplaatst dat niet alle wijken de potentie hebben om te groeien.

BIJLAGE I Definities

Bedrijvigheidsquote

Het aantal vestigingen als percentage van de bevolking (het aantal inwoners).

Beroepsbevolking

Alle personen die 1) tenminste twaalf uur per week werken, of 2) werk hebben aanvaard waardoor ze tenminste twaalf uur per week gaan werken, of 3) verklaren ten minste twaalf uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste twaalf uur per week te vinden.

Ondernemers

Een ondernemer is een persoon die de eindverantwoordelijkheid draagt voor de onderneming en (mede)eigenaar is. Het betreft zelfstandigen (personen die voor eigen rekening en risico een bedrijf runnen met als rechtsvorm de eenmanszaak, de vennootschap onder firma, de maatschap en de commanditaire vennootschap niet op aandelen) en directeuren-grotaandeelhouders van een besloten vennootschap (personen die eigenaar zijn van een zelfstandige besloten vennootschap die niet aan de beurs is genoteerd).

Ondernemersquote¹

Het aantal ondernemers als percentage van de *potentiële* beroepsbevolking.

Potentiële beroepsbevolking

Het aantal personen in de leeftijd van 15 tot 65 jaar. Het verschil met de feitelijke beroepsbevolking zit hem in het feit dat personen die niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, zoals arbeidsongeschikten, studerende en andere niet-uitkeringsgerechtigden (huisvrouwen en –mannen) worden meegeteld.

¹ Hiermee wordt afgeweken van de meest gangbare definitie: ondernemers als percentage van de *feitelijke* beroepsbevolking.

BIJLAGE II Afbakening van de 40 aandachtswijken

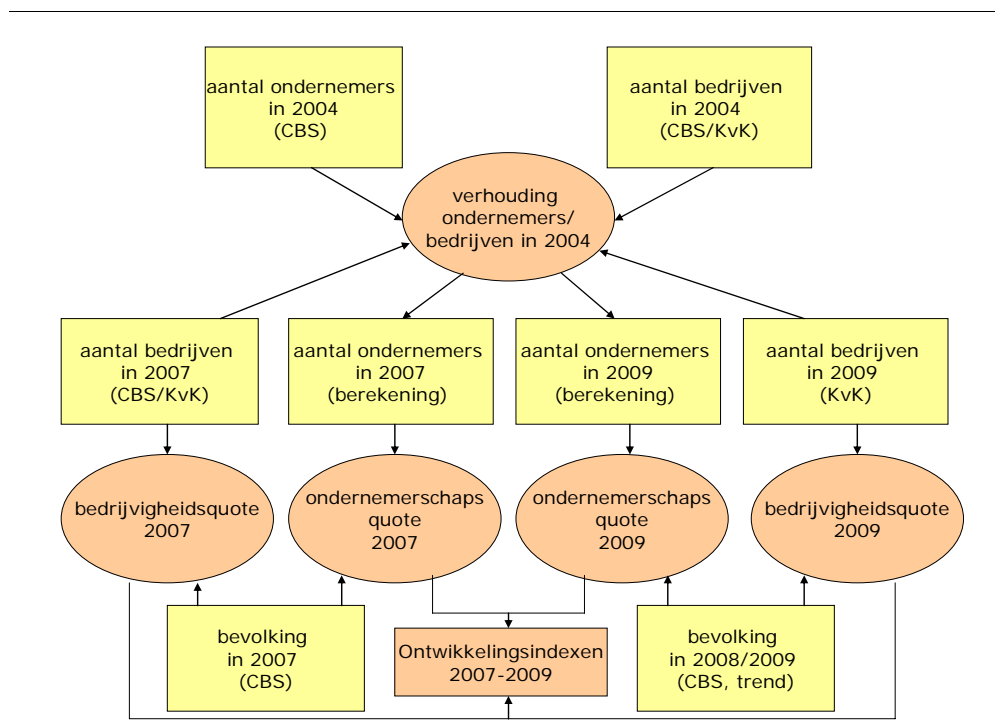
Wijknaam	postcode	Naam postcodegebied	Gemeente
Overdie	1813	Overdie	Alkmaar
De Kruiskamp	3814	De Kruiskamp	Amersfoort
Amsterdam Noord	1031	Buiksloterdam	Amsterdam
	1024	Nieuwendam Noord	Amsterdam
	1032	Volewijk	Amsterdam
Amsterdam Oost	1094	Indische Buurt-West	Amsterdam
	1092	Transvaalbuurt	Amsterdam
	1091	Oosterparkbuurt	Amsterdam
Bijlmer	1104	Bijlmer-Oost (E,G en K)	Amsterdam
Bos en Lommer	1055	Landlust/Erasmuspark	Amsterdam
	1056	De Kommert/Van Galenbuurt	Amsterdam
	1057	Hoofdweg en omgeving	Amsterdam
Nieuw West	1061	De Kolenkit	Amsterdam
	1063	Slotermeer-Noordoost	Amsterdam
	1064	Slotermeer-Zuidwest	Amsterdam
	1065	Slotervaart	Amsterdam
	1068	Osdorp-Oost	Amsterdam
	1069	Osdorp-Midden/De Punt	Amsterdam
	1060	Middelveldsche Akerpolder en Sloten	Amsterdam
	1062	Westlandgracht/Overtoomse Veld	Amsterdam
	1067	Geuzenveld/Lutkemeer Ookmeer/Eendracht	Amsterdam
Klarendal	6822	Klarendal	Arnhem
Presikhaaf	6826	Presikhaaf-West	Arnhem
Het Arnhemse Broek	6828	Spijker./Statenkw./Arnh. Br./Van Verschuer	Arnhem
Malburgen/Immerloo	6833	Groene Weide/Kamille- en Bakenhof/Middelgr.	Arnhem
	6841	Meinerswijk en De Praets/Malburgen-West	Arnhem
	6832	Immerloo I/Eimersweide	Arnhem
	6834	Zeesingel en omgeving	Arnhem
Rivierenwijk	7417	Rivierenbuurt/Deltabuurt/Hoornwerk	Deventer
Wielwijk/Crabbehof	3317	Wielwijk/Crabbehof	Dordrecht
Woensel West	5621	't Groenewoud	Eindhoven
Doornakkers	5642	Doornakkers-West/Doornakkers-Oost	Eindhoven
Bennekel	5654	Bennekel-Oost/Bennekel-West, Gagelbosch	Eindhoven
Mekkelholt/Deppenbroek	7523	Mekkelholt/Deppenbr./Roombeek/Voortman	Enschede
Korrewegwijk	9714	Korrewegbuurt	Groningen
	9715	West-Indische Buurt/Oost-Indische Buurt	Groningen
De Hoogte	9716	De Hoogte	Groningen
Meezenbroek	6415	Palemig/Burettestr./Meezenbr./Schaesberger	Heerlen
Heechterp/Schieringen	8924	Heechterp/Schieringen	Leeuwarden
Maastricht Noordoost	6222	Beatrixhaven/Nazareth/Meerssenhoven	Maastricht
	6224	Wyckerpoort/Wittevrouwenveld	Maastricht
Hatert	6535	Hatert	Nijmegen

Wijknaam	postcode	Naam postcodegebied	Gemeente
Bergpolder	3038	Bergpolder	Rotterdam
Oud Zuid	3072	Katendrecht/Afrikaanderwijk/Kop van Zuid	Rotterdam
	3073	Bloemhof	Rotterdam
	3074	Hillesluis	Rotterdam
	3081	Tarwewijk	Rotterdam
	3082	Oud-Charlois	Rotterdam
	3083	Carnisse/Zuidplein	Rotterdam
	Overschie	3042	Kleinpolder
Rotterdam Noord	3036	Oude-Noorden	Rotterdam
	3031	Rubroek	Rotterdam
	3034	Nieuw-Crooswijk/Oud-Crooswijk	Rotterdam
	3033	Provenierswijk	Rotterdam
Rotterdam West	3027	Spangen	Rotterdam
	3014	Oude Westen	Rotterdam
	3026	Tussendijken	Rotterdam
	3025	Bospolder	Rotterdam
	3021	Middelland	Rotterdam
	3024	Delfshaven	Rotterdam
	3023	Nieuwe Westen	Rotterdam
	Vreewijk	3075	Vreewijk
Zuidelijke Tuinsteden	3086	Pendrecht	Rotterdam
	3085	Zuidwijk	Rotterdam
Nieuwland	3118	Buurt 62, 68	Schiedam
	3119	Buurt 63-67, 71	Schiedam
Den Haag Zuidwest	2541	Morgenstond-Oost/Morgenstond-Zuid	Den Haag
	2545	Morgenstond-West	Den Haag
	2542	Dreven en Gaarden	Den Haag
	2533	Zuiderpark/Moerwijk-West	Den Haag
	2544	Kerketuinen Zichtenburg/Venen, Oorden, Rad.	Den Haag
	2532	Moerwijk-Zuid	Den Haag
	Schilderswijk	2525	Schildersbuurt-West/Groente- en Fruitmarkt
2526		Schildersbuurt-Noord/Schildersbuurt-Oost	Den Haag
Stationsbuurt	2515	Huygenspark/Rivierenbuurt-Zuid/Noord	Den Haag
Transvaal	2571	Transvaalkwartier-Noord	Den Haag
	2572	Transvaalkwartier-Midden/Zuid	Den Haag
Kanaleneiland	3527	Kanaleneiland-Noord/Transwijk-Noord	Utrecht
	3526	Kanaleneiland-Zuid/Transwijk-Zuid	Utrecht
Ondiep	3552	Ondiep/Loevenhoutsedijk	Utrecht
Overvecht	3563	Amazone- en Nicaraguadreef	Utrecht
	3561	Taag- en Rubicondreef/Wolga- en Donaudreef	Utrecht
	3564	Zambesidreef/Tigris- en Bostondreef	Utrecht
	3562	Zamenhofdreef/Neckardreef	Utrecht
Zuilen Oost	3554	Geuzenwijk/Driehoek/Schaakbrt/Keizerlaan	Utrecht
Poelenburg	1504	Poelenburg	Zaanstad

BIJLAGE III Methodologie

In 2007 heeft EIM in de studie 'De ontwikkeling van (nieuw) ondernemerschap in 40 aandachtswijken' voor het Ministerie van Economische Zaken de omvang en de kenmerken van ondernemerschap in 1999 en 2004 in kaart gebracht in de aandachtswijken. Hiervoor heeft EIM 'on-site' bij het CBS gewerkt met het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). Het SSB betreft een koppeling van gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) in combinatie met gegevens van UWV en Belastingdienst. Het SSB dat in 2007 is gebruikt voor de vaststelling van het aantal ondernemers niet direct bruikbaar. De meeste recente gegevens van het SSB hebben momenteel betrekking op het jaar 2005. Volgens het centrum voor beleidsstatistiek van het CBS komt begin 2010 het jaar 2006 beschikbaar. Deze informatie is derhalve niet actueel genoeg. EIM maakt daarom een *benadering* van de actuele situatie als het gaat om de monitoring ondernemerschap in de 40 aandachtswijken. De werkelijke situatie pakt wellicht iets anders. Op basis van ervaring van EIM zullen de quotes hooguit een of twee tienden verschillen. Het beeld zal echter niet anders zijn. In Figuur 45 is de methodologie op hoofdlijnen weergegeven. Het voordeel van deze methodologie is dat zij bij eventuele vervolgmetingen wederom kan worden toegepast. Hierdoor is de vergelijkbaarheid gewaarborgd.

Figuur 45 Methodologie op hoofdlijnen

Bron: EIM

Stap 1: Vaststelling aantal ondernemers op 1-1-2007 en 1-1-2009

Voor de vaststelling van het aantal ondernemers en de ontwikkeling bij de start van het kabinet, maakt EIM gebruik van de berekeningen die EIM in 2007 heeft gemaakt over de situatie in 2004, in combinatie met de gegevens over 2004 van de Kamer van Koophandel. Voor 2004 is het aantal ondernemers per wijk en relevante stad bekend uit de studie van 2007.

De aantallen ondernemers per onderneming is afhankelijk van de rechtsvorm. Een eenmanszaak heeft per definitie 1 ondernemer. Een vennootschap onder firma iets meer dan 2, een maatschap en commanditaire vennootschap ongeveer 4 en een besloten vennootschap ruim 1 ondernemer.¹ Door de ontwikkeling van deze rechtsvormen in kaart te brengen, kan een goede schatting van de ontwikkeling van het aantal ondernemers worden gemaakt.

Het aantal economisch actieve ondernemingen² is geregistreerd in het Handelsregister dat wordt bijgehouden door de Kamer van Koophandel. Het betreft echter niet alle inschrijvingen, maar alleen de economisch actieve ondernemingen. Dit betekent dat er minimaal 1 persoon gedurende 15 uur per week actief is in de onderneming en dat omzet en/of kosten worden gegenereerd. De zogenaamde postbus-bv's en pensioen-bv's/financiële holdings blijven hierdoor buiten schot. EIM heeft de Kamer van Koophandel gevraagd de gegevens te leveren betrekking hebbend op 1-1-2005³, 1-1-2007 en 1-1-2009.

De Kamercijfers van 1-1-2005 zijn gekoppeld aan de CBS-cijfers van ultimo september 2004. Vervolgens wordt gekeken naar de ontwikkeling van het totale aantal actieve ondernemingen verdeeld naar rechtsvorm. Door aan de rechtsvormen de gewichten van ondernemers per onderneming te hangen, kan de ontwikkeling van het aantal ondernemers in de wijken goed worden benaderd. De zo vastgestelde groei 2005-2007 en 2007-2009 wordt op de ondernemerscijfers van het CBS per ultimo september 2004 gezet.

Stap 2: Vaststelling bevolking op 1-1-2007 en 1-1-2009

In de monitoring wordt niet zozeer naar de aantallen ondernemers gekeken, als wel naar de ondernemersquote (aandeel ondernemers in de potentiële beroepsbevolking⁴). De omvang van de potentiële beroepsbevolking is door het CBS voor 1-1-2005 en 1-1-2007 voor de 40 aandachtswijken gepubliceerd in het kader van de outcomemonitor, maar 1-1-2009 is nog niet beschikbaar. Het meest recent

¹ De gewichten zijn zodanig gekozen dat, gebruikmakend van de genoemde rechtsvormen, het aantal ondernemers uit september 2004 wordt benaderd.

² Een inschrijving in het Handelsregister is niet voldoende. Er moet gemiddeld minimaal één persoon minstens 12 uur per week werkzaam zijn en omzet genereren. Dochterbedrijven vallen af, omdat ze eigendom zijn van een ander bedrijf en niet van een ondernemer. Ook holdings worden in principe niet meegenomen. Hiervoor worden correcties gemaakt op het Totaal aantal inschrijvingen in het Handelsregister.

³ De ondernemersgegevens van het CBS hebben eigenlijk als meetdatum ultimo september 2004. Dit meetmoment was door de Kamer echter niet leverbaar.

⁴ In deze studie wordt bij de ondernemersquote het aantal ondernemers gerelateerd aan de potentiële beroepsbevolking. Doorgaans wordt deze gerelateerd aan de feitelijke beroepsbevolking. Dit laatste gegevens is echter niet voorhanden op wijkniveau. Het niveau van de ondernemersquote komt daardoor in deze rapportage ruim 1 procentpunt lager uit in vergelijking met de meeste andere rapportages.

beschikbare jaar is 1-1-2008. Voor de vaststelling van de aantallen per 1-1-2009 is een trendberekening gemaakt van de ontwikkeling van 1-1-2008 tot 1-1-2009.

Stap 3: Vaststelling aantal vestigingen op 1-1-2007 en 1-1-2009

Voor het vaststellen van de economische bedrijvigheid is eveneens gebruik gemaakt van de gegevens uit het Handelsregister van de Kamer van Koophandel per 1-1-2007 en 1-1-2009. Het grote verschil met de berekeningen rond ondernemerschap is dat we nu niet alleen naar zelfstandige economisch actieve ondernemingen kijken, maar ook naar dochterbedrijven en filiaalvestigingen. Alle drie de entiteiten leveren immers een bijdrage aan de wijkeconomie. Elke vestiging heeft hier eenzelfde gewicht. Het aantal vestigingen wordt uitgedrukt per 1.000 inwoners.

BIJLAGE IV Tabellen per wijk

Tabel 1 Aantal ondernemers per wijk

Wijknaam	Gemeente	2007	2009	mutatie
<i>Totaal</i>		<i>31.275</i>	<i>37.413</i>	<i>19,6%</i>
Overdie	Alkmaar	245	256	4,5%
De Kruiskamp	Amersfoort	146	181	24,0%
Amsterdam Noord	Amsterdam	969	1.147	18,4%
Amsterdam Oost	Amsterdam	2.079	2.433	17,0%
Bijlmer	Amsterdam	626	816	30,4%
Bos en Lommer	Amsterdam	3.207	3.822	19,2%
Nieuw West	Amsterdam	4.769	5.842	22,5%
Klarendal	Arnhem	499	576	15,4%
Presikhaaf	Arnhem	433	502	15,9%
Het Arnhemse Broek	Arnhem	365	479	31,2%
Malburgen/Immerloo	Arnhem	228	252	10,5%
Rivierenwijk	Deventer	131	147	12,2%
Wielwijk/Crabbehof	Dordrecht	258	304	17,8%
Woensel West	Eindhoven	202	253	25,2%
Doornakkers	Eindhoven	252	282	11,9%
Bennekel	Eindhoven	194	190	-2,1%
Mekkelholt/Deppenbroek	Enschede	373	446	19,6%
Korrewegwijk	Groningen	109	104	-4,6%
De Hoogte	Groningen	456	497	9,0%
Meezenbroek	Heerlen	178	198	11,2%
Heechterp/Schieringen	Leeuwarden	81	93	14,8%
Maastricht Noordoost	Maastricht	409	431	5,4%
Hatert	Nijmegen	248	263	6,0%
Bergpolder	Rotterdam	477	491	2,9%
Oud Zuid	Rotterdam	2.663	3.243	21,8%
Overschie	Rotterdam	263	316	20,2%
Rotterdam Noord	Rotterdam	1.586	1.735	9,4%
Rotterdam West	Rotterdam	3.171	3.703	16,8%
Vreewijk	Rotterdam	379	406	7,1%
Zuidelijke Tuinsteden	Rotterdam	499	575	15,2%
Nieuwland	Schiedam	386	436	13,0%
Den Haag Zuidwest	Den Haag	1.221	1.561	27,8%
Schilderswijk	Den Haag	1.147	1.646	43,5%
Stationsbuurt	Den Haag	388	472	21,6%
Transvaal	Den Haag	522	764	46,4%
Kanaleneiland	Utrecht	488	556	13,9%
Ondiep	Utrecht	253	316	24,9%
Overvecht	Utrecht	774	982	26,9%
Zuilen Oost	Utrecht	331	361	9,1%
Poelenburg	Zaanstad	270	336	24,4%

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Tabel 2 Aantal vestigingen per wijk

Wijknaam	Gemeente	2007	2009	
Totaal		36.088	42.853	18,7%
Overdie	Alkmaar	279	293	5,1%
De Kruiskamp	Amersfoort	212	263	23,7%
Amsterdam Noord	Amsterdam	1.326	1.540	16,1%
Amsterdam Oost	Amsterdam	1.191	1.388	16,6%
Bijlmer	Amsterdam	809	1.039	28,4%
Bos en Lommer	Amsterdam	3.044	3.604	18,4%
Nieuw West	Amsterdam	5.020	6.087	21,2%
Klarendal	Arnhem	831	953	14,6%
Presikhaaf	Arnhem	278	321	15,7%
Het Arnhemse Broek	Arnhem	412	529	28,6%
Malburgen/Immerloo	Arnhem	372	405	8,9%
Rivierenwijk	Deventer	102	117	15,2%
Wielwijk/Crabbehof	Dordrecht	389	450	15,9%
Woensel West	Eindhoven	373	460	23,2%
Doornakkers	Eindhoven	301	335	11,1%
Bennekel	Eindhoven	250	244	-2,7%
Mekkelholt/Deppenbroek	Enschede	367	437	19,0%
Korrewegwijk	Groningen	144	136	-5,1%
De Hoogte	Groningen	438	472	7,7%
Meezenbroek	Heerlen	201	219	8,9%
Heechterp/Schieringen	Leeuwarden	115	133	16,2%
Maastricht Noordoost	Maastricht	932	973	4,4%
Hatert	Nijmegen	177	184	3,7%
Bergpolder	Rotterdam	453	466	2,9%
Oud Zuid	Rotterdam	3.429	4.105	19,7%
Overschie	Rotterdam	234	276	17,9%
Rotterdam Noord	Rotterdam	2.087	2.282	9,3%
Rotterdam West	Rotterdam	3.465	4.012	15,8%
Vreewijk	Rotterdam	380	409	7,6%
Zuidelijke Tuinsteden	Rotterdam	635	729	14,7%
Nieuwland	Schiedam	386	432	11,8%
Den Haag Zuidwest	Den Haag	1.994	2.511	25,9%
Schilderswijk	Den Haag	1.312	1.849	41,0%
Stationsbuurt	Den Haag	567	686	21,0%
Transvaal	Den Haag	1.113	1.606	44,3%
Kanaleneiland	Utrecht	898	1.002	11,6%
Ondiep	Utrecht	260	324	24,3%
Overvecht	Utrecht	815	1.008	23,6%
Zuilen Oost	Utrecht	252	275	8,9%
Poelenburg	Zaanstad	246	302	22,5%

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.

Tabel 3 Ondernemersquote en bedrijvigheidsquote per wijk (%)

Wijknaam	Gemeente	Ondernemersquote		Bedrijvigheidsquote	
		2007	2009	2007	2009
<i>Totaal</i>		5,4	6,3	4,3	5,2
Overdie	Alkmaar	4,6	5,0	3,7	4,0
De Kruiskamp	Amersfoort	4,2	4,4	4,1	5,1
Amsterdam Noord	Amsterdam	6,3	7,3	5,7	6,6
Amsterdam Oost	Amsterdam	8,4	10,1	3,7	4,3
Bijlmer	Amsterdam	3,9	4,7	3,5	4,5
Bos en Lommer	Amsterdam	8,3	9,8	6,0	7,1
Nieuw West	Amsterdam	5,9	6,8	4,0	4,9
Klarendal	Arnhem	7,6	8,1	10,1	11,6
Presikhaaf	Arnhem	7,5	8,6	3,7	4,4
Het Arnhemse Broek	Arnhem	3,8	4,9	3,0	3,9
Malburgen/Immerloo	Arnhem	3,3	3,6	3,9	4,2
Rivierenwijk	Deventer	3,7	4,3	2,2	2,5
Wielwijk/Crabbehof	Dordrecht	3,2	3,8	3,1	3,6
Woensel West	Eindhoven	4,7	5,7	6,1	7,4
Doornakkers	Eindhoven	5,6	6,0	4,7	5,1
Bennekel	Eindhoven	6,0	6,1	5,9	5,8
Mekkelholt/Deppenbroek	Enschede	4,8	5,5	3,2	3,9
Korrewegwijk	Groningen	4,3	4,1	4,6	4,3
De Hoogte	Groningen	4,0	4,4	3,2	3,5
Meezenbroek	Heerlen	3,7	4,4	2,8	3,1
Heechterp/Schieringen	Leeuwarden	2,6	3,1	2,9	3,3
Maastricht Noordoost	Maastricht	4,3	4,5	7,1	7,4
Hatert	Nijmegen	4,0	4,2	1,9	2,7
Bergpolder	Rotterdam	7,9	7,7	6,2	6,3
Oud Zuid	Rotterdam	4,7	5,8	4,3	5,2
Overschie	Rotterdam	5,6	6,6	3,2	3,8
Rotterdam Noord	Rotterdam	5,5	6,1	5,2	5,7
Rotterdam West	Rotterdam	6,4	7,3	5,1	6,0
Vreewijk	Rotterdam	4,1	4,4	2,7	2,9
Zuidelijke Tuinsteden	Rotterdam	3,2	3,9	2,6	3,0
Nieuwland	Schiedam	4,4	4,8	2,8	3,1
Den Haag Zuidwest	Den Haag	4,3	5,5	4,6	5,8
Schilderswijk	Den Haag	4,5	6,3	3,5	4,9
Stationsbuurt	Den Haag	5,9	6,6	6,6	8,0
Transvaal	Den Haag	5,3	7,7	7,9	11,4
Kanaleneiland	Utrecht	3,5	4,0	4,3	4,8
Ondiep	Utrecht	5,4	6,7	4,1	5,1
Overvecht	Utrecht	3,8	4,9	2,6	3,3
Zuilen Oost	Utrecht	4,8	5,2	2,7	2,9
Poelenburg	Zaanstad	5,2	6,5	3,1	3,8

Bron: EIM, op basis van CBS en Kamer van Koophandel.